

NJi-monitor

**Psychosociale begeleiding en
Zorg- en adviesteams in het mbo 2008**

NJi-monitor

Psychosociale begeleiding en Zorg- en adviesteams in het mbo 2008

Paolo van der Steenhoven
Dolf van Veen

© 2009 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit onderzoek verricht in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel mogelijk te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden kunnen ondervinden.

Auteur(s)

Paolo van der Steenhoven en Dolf van Veen

Foto omslag

Marcel van den Bergh

ISBN 978-90-8830-128-5

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Website www.nji.nl

Infolijn (030) 230 65 64, e-mail info@nji.nl

Inhoud

Samenvatting 7

Inleiding 15

- 1 Kenmerken van het mbo 17
 - 1.1 Scholen voor mbo in Nederland 17
 - 1.2 Kenmerken van de respons 18
 - 1.3 Verantwoording dataverzameling 18

- 2 De psychosociale begeleiding op scholen 21
 - 2.1 Beleidsmatige inbedding van psychosociale begeleiding 21
 - 2.2 Zorgfuncties op school 23
 - 2.3 Voorzieningen voor psychosociale begeleiding 25
 - 2.4 Programma's voor deelnemers niveau 1-2 29
 - 2.5 Inzet van schoolmaatschappelijk werk 31
 - 2.6 Samenhang psychosociale begeleiding en sociale veiligheid op school 34
 - 2.7 Doorgaande zorglijnen vo-mbo 36

- 3 Overleg mbo-instellingen met externe instellingen en gemeenten 37
 - 3.1 Overleg met externe instellingen 37
 - 3.2 Bestuurlijk overleg met gemeenten 38

- 4 Zorg- en adviesteams in het mbo 43
 - 4.1 Aantal ROC's met ZAT groeit verder 44
 - 4.2 Feitelijk en maximaal bereik van ZAT's 47
 - 4.3 Functies en administratieve organisatie ZAT 48
 - 4.4 Deelnemers aan het ZAT 52
 - 4.5 Borging samenwerking partners in ZAT 55
 - 4.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT 58
 - 4.7 Gepercipieerde resultaten van het ZAT 61
 - 4.8 Mbo-instellingen zonder ZAT 64

Bijlage Betrouwbaarheidsmarges 67

Samenvatting

Aandacht voor psychosociale begeleiding stabiel

De psychosociale begeleiding van deelnemers is voor 61% van de 41 ROC's die aan het onderzoek in 2008 meewerkten een apart beleidsterrein. Bij de resterende 39% is dat niet het geval. In 2007 rapporteerde 59% van de ROC's dat psychosociale begeleiding een apart beleidsterrein is.

Evenals in 2007 heeft tweederde van de ROC's (68%) het beleid voor psychosociale begeleiding van deelnemers in een beleidsdocument vastgelegd. De rest heeft dat niet gedaan maar 27% geeft aan met de ontwikkeling van een beleidsnotitie bezig te zijn.

Verschillende schoolfunctionarissen houden zich bezig met de (psychosociale) begeleiding van deelnemers maar het is niet altijd even duidelijk wat hun taken en bevoegdheden inhouden.

De functies van studieloopbaanbegeleider en van zorgcoördinator komen op de meeste ROC's voor (elk 71%). Voor deze functionarissen zijn de taken en bevoegdheden ook het vaakst uitgewerkt, op meer dan de helft van de ROC's (respectievelijk 59% en 56%) én bij meer dan de helft van de vestigingen of opleidingen. De functies van mentor, coach, loopbaanbegeleider en taakdocent zorg komen bij minder dan de helft van ROC's (39% tot 46%) voor.

Breed aanbod voorzieningen voor deelnemerszorg

De scholen in het mbo hebben een breed scala aan programma's voor de psychosociale begeleiding van leerlingen. Driekwart tot alle scholen bieden de volgende programma's aan: faalangsttraining (100%), sociale-vaardigheidstraining (93%), hulp bij dyslexie (83%), assertiviteitstraining (78%) en training voor versterking van het zelfvertrouwen (76%).

Bij de instroom van eerstejaarsdeelnemers of vlak na de start van het studiejaar screenen alle ROC's deelnemers met een verhoogd risico op motivatie, didactische hiaten/leerachterstanden of psychosociale problemen. Bij 81% van de ROC's is er aandacht voor alle drie genoemde problemen. Dit was in 2007 niet anders.

Het schoolmaatschappelijk werk in het mbo is niet voldoende voorbereid en toegerust om deelnemers tijdige hulp te bieden, zo blijkt uit een studie van het NJi uit 2008. In 2009 krijgen mbo-instellingen een financiële impuls van het ministerie van OCW om het schoolmaatschappelijk werk te versterken.

In 2008 beschikt 73% van de ROC's over schoolmaatschappelijk werk, waarvan 39% voor het hele ROC en 34% voor een deel van het ROC. Een kwart heeft geen schoolmaatschappelijk werk. In 2007 had 66% van de ROC's schoolmaatschappelijk werk.

Het potentiële bereik van het schoolmaatschappelijk werk, dat is het aantal deelnemers per fte schoolmaatschappelijk werk, bedraagt landelijk 1 fte per 6600 deelnemers. Bij de ROC's in de G4-gemeenten is het schoolmaatschappelijk werk bereikbaar voor gemiddeld 3500 deelnemers. Het verschil tussen de G4 en Nederland wordt verklaard doordat ROC's in de G4 de laatste jaren de capaciteit voor het schoolmaatschappelijk werk hebben uitgebreid, mede door de aanwezigheid van een grotere deelnemerspopulatie niveau 1-2 die vaker een beroep doet op het schoolmaatschappelijk werk.

Een meerderheid van de ROC's (61%) heeft de beschikking over een voorziening voor tijdelijke opvang en onderzoek van deelnemers met gedragsproblemen, in het voortgezet onderwijs een reboundvoorziening genaamd.

De resterende 39% heeft niet de beschikking over een dergelijke reboundvoorziening, maar 29% heeft daar wel behoefte aan. Zeven procent toont geen interesse.

In 2007 rapporteerde 41% van de ROC's toegang tot een reboundvoorziening of soortgelijke voorziening te hebben.

Specifieke aandacht niveau 1-2

De deelnemerspopulatie in niveau 1-2 kent een hoger uitvalrisico en de zorgdruk, dat is het percentage deelnemers dat psychosociale begeleiding behoeft of

heeft, is hoger dan bij de deelnemers in niveau 3-4. ROC's hebben daarom een afgestemd begeleidingsaanbod gemaakt voor deelnemers in niveau 1-2.

Meer dan de helft van de ROC's (61%) geeft aan dat er specifieke (voorbereidende) programma's zijn voor deelnemers die niet zonder meer kunnen instromen in een opleiding op niveau 1-2. In 2007 rapporteerde 50% dat er voor deze specifieke doelgroep instroomprogramma's bestaan.

Een vijfde van de ROC's (20%) heeft een aanbod van aanvullende of specifieke programma's voor deelnemers op niveau 1-2 waarin ook de (jeugd)zorg participeert.

De doelgroepen van deze programma's bestaan voornamelijk uit deelnemers die dreigen uit te vallen vanwege leerproblemen, psychosociale problemen, motivatieproblemen of een combinatie van voornoemde problemen. Daarnaast worden groepen begeleid die juist naar het onderwijs terugkeren, bijvoorbeeld uit een justitiële inrichting of via een speciaal traject voor thuiszitters. Ook bevinden zich onder deze groepen jongeren met (meervoudige) psychosociale problematiek.

Aantal ZAT's in ROC's groeit verder

Uit de jaarlijkse inventarisatie bij 45 hoofdvestigingen en grote nevenvestigingen van ROC's blijkt dat het percentage ROC's met een ZAT in 2008 is gegroeid tot 82%, een toename van 7% ten opzichte van een jaar daarvoor. Dit betekent dat 18% (nog) geen ZAT heeft. In 2003 had 42% van de ROC's de beschikking over een of meer ZAT's. Zes van iedere tien ROC's (57%) beschikken over één ZAT. Elf procent heeft er twee en veertien procent heeft er drie. De resterende 18% heeft er vier tot elf.

Als we kijken naar het dekkingspercentage van ZAT's dan treden er verschillen tussen regio's op. In negen van de vijftien jeugdzorgprovincies (dat zijn de twaalf provincies en de drie grootstedelijke regio's Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden) hebben alle ROC's een of meer ZAT's. In 2007 gold dat voor zes van de vijftien provincies. In vier provincies heeft tweederde tot driekwart van de ROC's een ZAT en in twee provincies heeft de helft van de ROC's een ZAT. Er zijn in vergelijking met voorgaande jaren geen provincies meer met een ROC zonder ZAT.

ZAT's in ROC's zijn op verschillende manieren georganiseerd. Bij het ene ROC kan een ZAT actief zijn voor het hele ROC, terwijl een ZAT bij een ander ROC verbonden is aan een opleiding, een cluster van opleidingen of een locatie.

Daardoor loopt het bereik van een ZAT, dat is het potentieel aantal leerlingen voor wie het ZAT actief is, sterk uiteen, namelijk van minder dan honderd tot 24.000.

Het bereik van een doorsnee ROC is 4100 deelnemers. Dit cijfer echter doet geen recht aan de verschillen in de aard en de ernst van de problematiek tussen deelnemers op niveaus 1-2 en 3-4 waarmee ROC's te maken hebben.

Basisfuncties ZAT's onveranderd

De ZAT's vervullen ook in 2008 in hoge mate drie functies: interdisciplinaire probleemanalyse van casussen (71%), advisering en consultatie van docenten en andere schoolfunctionarissen over de casussen (66%), en de verwijzing en toeleiding van leerlingen naar externe instellingen (57%).

Daarnaast doet 32% tot 43% van de ZAT's in (zeer) hoge mate aan probleemverkenning door gesprekken en screening, bijdragen aan handelingsplannen en aan kortdurende begeleiding of hulp aan deelnemers of hun gezin.

Participatie van externe instellingen in ZAT's toegenomen

Het NJi hanteert een richtlijn voor de samenstelling van een ZAT. Naast medewerkers van de school worden acht externe instellingen tot gewenste deelnemers van het ZAT gerekend. In de onderstaande grafiek staan voor deze acht instellingen en de verslavingszorg de deelnamecijfers vermeld.

In 75% tot 85% van de ZAT's wordt deelgenomen door: leerplichtambtenaar, maatschappelijk werk, RMC, ggz en bureau jeugdzorg. De politie participeert in 67% van de ZAT's en de gezondheidszorg bij 56%. In 32% van de ZAT's neemt het speciaal onderwijs deel en de verslavingszorg is in 63% van de ZAT's aanwezig.

De stijging van deelnamepercentages in de periode tot en met 2008 zet zich door.

In 61% tot 77% van de ZAT's nemen vijf instellingen altijd deel aan de casusbesprekingen (zie tabel 4). In aflopende volgorde zijn dit het maatschappelijk

werk, Leerplicht, RMC, bureau jeugdzorg en de ggz. De gezondheidszorg en politie schuiven bij respectievelijk 43% en 30% van de ZAT's altijd aan, het speciaal onderwijs bij 19%.

Ten opzichte van 2006 zijn de leerplichtambtenaar, de medewerkers van de RMC en de ggz frequenter bij de casusbesprekingen aanwezig.

Bij de formalisering van de afspraken over de samenwerking tussen de partners van het ZAT is er in vergelijking met 2007 geen verandering opgetreden (tabel 5).

Bij de ROC's heeft 73% tot 85% van de ZAT's mondelinge of schriftelijke afspraken over deelname en inzet met de acht kerninstellingen gemaakt. Het aandeel schriftelijke afspraken bedraagt 34% tot 54%.

Tijdige verwijzing van deelnemers en inbedding ZAT in deelnemerszorg ROC blijven aandachtspunten

Minimaal driekwart van de ZAT's beoordelen hun eigen functioneren als (zeer) goed op de volgende aspecten:

- expertise van deelnemende partijen (89%);
- samenwerking tussen partijen (84%);
- voorzitterschap (79%);
- structuur en planmatig verloop casusoverleg (75%);
- nakomen van afspraken (73%);
- duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken (72%).

Daar staat tegenover dat onderdelen verbetering behoeven. Het betreft vooral de tijdige verwijzing van leerlingen naar het ZAT (65%), de problemen die ZAT's ondervinden bij de inbedding van het ZAT in de interne zorgstructuur (61%), adequate consultatiemogelijkheden die ZAT's voor docenten kunnen bieden (47%) en de randvoorwaarden waaronder ZAT's functioneren (45%).

ZAT's vinden het belangrijk dat zij kunnen leren van de evaluatie van de werkprocessen en de behaalde resultaten. Deze conclusie kunnen we trekken als 84% van de ZAT's meldt de werkprocessen incidenteel tot regelmatig te evalueren en 82% aangeeft dat ook met de resultaten te doen.

Driekwart (76%) evalueert de resultaten én werkprocessen waarvan 52% aangeeft dit regelmatig te doen. Tien procent evalueert resultaten noch werkprocessen.

Resultaten op kwaliteit, snelheid en effectiviteit

In 2008 behalen de ZAT's naar het oordeel van een meerderheid van de scholen in (zeer) hoge mate resultaten bij:

- betere samenwerking tussen school en externe instellingen bij hulpverlening (79%);
- meer verdieping en verbreding in de probleemstelling van de besproken deelnemers (67%);
- meer doeltreffende aanpak van problemen (63%);
- sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp (60%).

Gemeenten blijven inzetten op aanpak verzuim en voortijdig schoolverlaten

Negen van de tien colleges van bestuur van de ROC's (91%) voeren over een of meer thema's periodiek overleg met de gemeente(n).

Twee thema's in het gezamenlijk overleg springen eruit: de aanpak van voortijdig schoolverlaten en verzuim (bij 88% van de ROC's) en de Lokaal Educatieve Agenda (LEA, 78%) waaronder vele onderwijs-, jeugdbeleid- en jeugdzorggerelateerde zaken kunnen vallen. De inzet van de (jeugd-) gezondheidszorg in het mbo (42%) wordt het minst besproken.

Dit jaar rapporteert 76% van de ROC's dat zij met gemeente(n) schriftelijke afspraken hebben gemaakt over de inzet van middelen voor voorzieningen ten behoeve van de deelnemerszorg. In 2007 was dat 59%.

De beleidsaandacht voor ZAT's en de preventie van voortijdig schoolverlaten lijkt hierin een belangrijke motor te zijn geweest. De afspraken tussen ROC's en gemeente(n) hebben net als in 2006 en 2007 vooral betrekking op twee wettelijke taken van de gemeente: de aanpak van voortijdig schoolverlaten (RMC, 51% van de scholen heeft er afspraken over gemaakt) en de bestrijding van verzuim door handhaving van de leerplicht (44%).

Er zijn ook (andere) voorzieningen die met de psychosociale begeleiding te maken hebben waarover school en gemeente een akkoord hebben gesloten. Er is een toename waar te nemen van de inzet van het schoolmaatschappelijk werk (van 26% naar 37%), politie (van 11% naar 22%) en Leerplicht (30% naar 44%). Evenzo zijn er vaker afspraken gemaakt over het inrichten van een

reboundvoorziening voor tijdelijke opvang van leerlingen met gedragsproblemen (van 9% naar 27%).

Daarentegen is het aandeel geformaliseerde afspraken over de inzet van bureau jeugdzorg in de psychosociale zorg voor ROC-deelnemers afgenomen van 11% naar 5%.

Kwaliteit doorgaande zorglijnen nog steeds niet op peil

Driekwart van de ROC's (76%) geeft aan dat er met het voortgezet onderwijs afspraken bestaan over de aansluiting rond risico- en zorgdeelnemers. In 2007 meldde 71% van de scholen afspraken te hebben gemaakt met toeleverende VO-scholen.

Het oordeel over de kwaliteit van de informatieoverdracht blijft de laatste jaren met een klein zesje ongewijzigd.

Bij de aanleverende scholen voor voortgezet onderwijs is een lager percentage van oordeel dat zij met het mbo de aansluiting voor deze groep leerlingen hebben geregeld.

Van alle VO-scholen rapporteert 41% dat zij met het mbo een regeling hebben getroffen voor de overgang van risico- en zorgleerlingen. Bij categorale vmbo-scholen en andere scholen met een vmbo-afdeling is dat respectievelijk 49% en 35%. Niettemin constateren VO-scholen vooruitgang in de uitwisseling van informatie bij de overgang naar het mbo (NJI-Monitor voortgezet onderwijs, 2008).

AOC's en vakscholen

In het onderzoek zijn ook AOC's en vakscholen betrokken. De ZAT-ontwikkeling bij deze kleinere mbo-scholen is in vergelijking met de ROC's later op gang gekomen en de responsaantallen van deze scholen zijn klein. Om het beeld van trendmatige ontwikkelingen bij het ROC niet te vertekenen zijn hierboven alleen cijfers over ROC's opgenomen. Daarom presenteren we hieronder kort enkele resultaten voor AOC's en vakscholen.

Bij 9 van de 14 responderende AOC's en 6 van de 9 deelnemende vakscholen krijgt psychosociale begeleiding van deelnemers specifieke aandacht en wordt gezien als een apart beleidsterrein.

De meest voorkomende zorgfuncties bij het AOC zijn coach (10/14), zorgcoördinator (9/14) en mentor (7/14). Bij de vakscholen is de functie van mentor bijna overal (8/9) aanwezig.

Zeven van de 14 AOC's en 5 van de 9 vakscholen beschikken (in beperkte mate) over schoolmaatschappelijk werk.

Twee van de 14 AOC's rapporteren dat zij specifieke (voorbereidende) programma's aanbieden aan deelnemers die niet zonder meer kunnen instromen in een opleiding op niveau 1-2.

Bij de 9 vakscholen ontbreekt dat aanbod. De vakscholen kennen deze programma's niet.

In 2008 melden 5 van de 14 AOC's (36%) een of meer ZAT's te hebben.

De resterende 9 zijn bezig met de voorbereiding. Bij de vakscholen hebben er 3 een ZAT en 6 geen maar 2 zijn in voorbereiding.

Zeven van de 14 AOC's en 4 van de 9 vakscholen voeren periodiek overleg met gemeenten over beleidsthema's als veiligheidsbeleid, VSV en de inzet van maatschappelijk werk.

Inleiding

In het middelbaar beroepsonderwijs is de laatste jaren een sterke impuls gegeven aan de psychosociale begeleiding van deelnemers. Aanvankelijk ingegeven door het streven om voortijdige uitval zonder startkwalificatie tegen te gaan hebben ook mbo-instellingen de samenwerking met (jeugd)zorginstellingen gezocht om meer deelnemers binnen de poort te houden. Deze partnerinstellingen op het gebied van gezondheid, welzijn, zorg, leerplicht en veiligheid werken in de ZAT's (Zorg- en adviesteams) op opleidings- of locatieniveau samen met de servicecentra en trajectbureaus van de school. De ZAT's zijn zodanig samengesteld dat multidisciplinaire beoordeling, handelingsadvisering aan de opleiding en activeren en afstemmen van hulp en begeleiding aan de deelnemer adequaat en snel in gang gezet kunnen worden. ZAT's in het mbo kunnen zowel op centraal als op vestigingsniveau actief zijn.

De MBO Raad, de AOC Raad en het Nederlands Jeugdinstituut werken op dit terrein intensief samen, daarbij financieel ondersteund door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Sinds 2004 inventariseert het Nederlands Jeugdinstituut de stand van zaken in het mbo op het gebied van de interne deelnemersbegeleiding en de samenwerking met externe partijen in de psychosociale zorg voor deelnemers. In 2007 is het onderzoek herhaald en uitgebreid met vestigingen van de AOC's, in 2008 zijn daar de vakscholen met een mbo-afdeling aan toegevoegd. In dit rapport zijn de resultaten verrat van het onderzoek.

Opbouw rapportage

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt kort stilgestaan bij enkele kenmerken van het mbo in Nederland en van de respons. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op het zorgbeleid van het mbo en de inbedding van de psychosociale begeleiding in de school. In hoofdstuk 3 is het bestuurlijk/ ambtelijk overleg tussen schoolbesturen en gemeenten het centrale thema.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven hoe de ZAT's in het mbo zijn georganiseerd, welke functies zij vervullen, hoe zij functioneren en welke resultaten zij behalen.

Per hoofdstuk worden de resultaten voor de ROC's gepresenteerd en waar mogelijk en zinvol met voorgaande jaren vergeleken. Zo wordt voor de ROC's de ontwikkeling over de afgelopen jaren inzichtelijk gemaakt. De resultaten van het onderzoek onder de AOC's en vakscholen met een mbo-afdeling worden per onderwerp separaat gepresenteerd. We scheiden ROC's van AOC's en vakscholen in de analyse om het meerjarige beeld voor de ROC's zuiver te houden – bij het ROC zijn de ontwikkelingen op het gebied van de ZAT's eerder in gang gezet en ook verder gevorderd. Het toevoegen van de resultaten van de AOC's en vakscholen met een mbo-afdeling aan de cijfers van de ROC's zou het beeld te veel vertekenen.

1 Kenmerken van het mbo

Alvorens de resultaten van het onderzoek te presenteren, wordt in dit hoofdstuk ingegaan op enkele kenmerken van mbo-instellingen in Nederland in het algemeen en de ROC's, AOC's en Vakscholen in de respons in het bijzonder.

1.1 Scholen voor mbo in Nederland

In 2008 telt het mbo 42 Regionale Opleidingen Centra (ROC's). Daarnaast zijn er dertien vakscholen en dertien Agrarische Opleidingen Centra (AOC's) op mbo-niveau. In het mbo wordt een leerling aangeduid met deelnemer.

Als we kijken naar aantallen deelnemers in het mbo dan treden er grote verschillen op tussen deze instellingen. Hierbij gaat het alleen om het mbo; deelnemers uit het vmbo en educatie vallen erbuiten.

Op 1 oktober 2008 telden 42 ROC's gezamenlijk 456.863 deelnemers die een mbo-opleiding volgen. Het aantal deelnemers varieert over de ROC's van 602 tot 26.136. Gemiddeld zijn dat er 10.878.

Bij de dertien AOC's met een mbo-afdeling varieert het aantal deelnemers van 119 tot 5706. Het gemiddelde bedraagt 2089, aanmerkelijk kleiner dan bij de ROC's.

De vakscholen zijn gemiddeld het kleinst met 1848 deelnemers per vestiging.

Tabel 1.1 Aantallen deelnemers en instellingen in het mbo
(peildatum: 1 oktober 2008)

	deelnemers				instellingen
	totaal	min.	max.	gem.	
ROC's	456.863	602	26.136	10.878	42
AOC's	27.155	119	5706	2089	13
vakscholen	24.023	68	3832	1848	13
totaal	508.041	68	26.136	7471	68

bron: CFI/ILT

1.2 Kenmerken van de respons

Het aantal opleidingslocaties van de deelnemende scholen loopt op tot 55. Bij het ROC varieert het aantal vestigingen van twee tot 55, bij de AOC's van één tot 29 en bij de vakscholen van één tot vijf.

Drie van iedere tien vragenlijsten (28%) zijn ingevuld door het hoofd of directeur deelnemersbegeleiding, deelnemerszorg of servicecentrum.

Daarnaast is 22% van de respondenten een staf- of beleidsmedewerker, 20% zorgcoördinator, ZAT-voorzitter of een medewerker met een soortgelijke functie verwant aan de psychosociale begeleiding van deelnemers. Elf procent is directeur, 6% projectleider of manager voor 'Aanval op de uitval' en de resterende 13% heeft een andere functie.

1.3 Verantwoording dataverzameling

Hieronder lichten we de werkwijze toe bij de dataverzameling bij de mbo-instellingen. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode januari-mei 2009.

Dataverzameling ROC's

De onderzoekspopulatie bestaat uit 45 functionarissen zorg van alle ROC's, onder wie drie functionarissen van twee ROC's met grote vestigingen die over verschillende gemeenten zijn verspreid en die een afzonderlijk zorgbeleid voeren. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het beleid voor de psychosociale begeleiding van deelnemers. Zij maken doorgaans deel uit van de regionale kenniskring 'zorgstructuren MBO'.

De respons bij de ROC's bedraagt 41 ingevulde lijsten, een respons van 91%.

De functionarissen zorg van de ROC's is gevraagd aan te geven welke opleiding(en) of vestiging(en) over een ZAT beschikken en in voorkomend geval naam en adres van de ZAT-voorzitters voor vervolgonderzoek te vermelden. Dit heeft 72 namen en adressen van ZAT-voorzitters in het ROC opgeleverd. Deze functionarissen zijn vervolgens aangeschreven met een vragenlijst gericht op de organisatie, functies en resultaten van het ZAT. Na correctie voor verkeerde adressen (4) bedraagt de respons 22 ingevulde vragenlijsten, een respons van 32%.

Dataverzameling AOC's

Er zijn dertien AOC's in Nederland. De AOC's hebben nevenvestigingen die ruimtelijk sterk verspreid zijn. Aan 33 vestigingen is een vragenlijst verstuurd met vragen over de psychosociale begeleiding op de betrokken vestiging. Daarop hebben 14 vestigingen positief gereageerd door een ingevulde vragenlijst terug te sturen, een respons van 42%.

In navolging van het onderzoek bij de ROC's is de school gevraagd naam en adres van de ZAT-voorzitter(s) op te geven. Dit heeft geresulteerd in negen namen van ZAT-voorzitters van wie er vijf een vragenlijst hebben ingevuld.

Dataverzameling vakscholen

Er zijn dertien vakscholen met een mbo-afdeling in Nederland die allen zijn benaderd met een vragenlijst. Er hebben negen scholen meegewerkt aan het onderzoek, een respons van 69%.

Drie van deze negen vakscholen geven aan over een ZAT te beschikken; één ZAT-voorzitter heeft de vragenlijst voor de ZAT's ingevuld.

Tabel 1.2 Responsgegevens onderzoek bij ROC's en AOC's, 2008 en 2007

	vragenlijsten verstuurd	vragenlijsten onbestelbaar	gecorrigeerde respons	2008 respons na correctie	2007 respons na correctie
	abs.	abs.	abs.	%	%
ROC	45	0	41	91	98
AOC	33	0	14	42	43
vakscholen	13	0	9	69	-
ZAT's	84	4	28	35	77

2 De psychosociale begeleiding op scholen

In dit hoofdstuk staat de structuur van de deelnemerszorg en psychosociale begeleiding van deelnemers in het mbo centraal. Eerst wordt ingegaan op de beleidsmatige inbedding van de psychosociale begeleiding. Daarna wordt stilgestaan bij de verschillende zorgfunctie in het mbo, het aanbod van voorzieningen voor psychosociale begeleiding, specifieke programma's voor deelnemers in niveau 1 en 2, de inzet van schoolmaatschappelijk werk, de samenhang tussen psychosociale begeleiding en speciale veiligheid in en om de school en tot slot doorgaande zorglijnen tussen voortgezet onderwijs en mbo.

2.1 Beleidsmatige inbedding van psychosociale begeleiding

De psychosociale begeleiding van deelnemers is voor 61% van de ROC's een apart beleidsterrein. Bij de resterende 39% is dat niet het geval. In 2004 en 2007 rapporteerde respectievelijk 45% en 59% van de ROC's dat psychosociale begeleiding een apart beleidsterrein is.

De ontwikkeling van het schoolbeleid voor psychosociale begeleiding blijft volgens een meerderheid van de ROC's (66%) primair de verantwoordelijkheid van het servicecentrum of loopbaanadviescentrum. De rol van de directies van de vestigingen of sectoren en die van het college van bestuur lijkt in vergelijking met voorgaande jaren kleiner te zijn geworden.

Tabel 2.1 Gewenste initiatiefnemers bij het ontwikkelen van zorgbeleid van school, 2004-2008 (ROC's, meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2008	2007	2006	2004
servicecentrum, loopbaanadviescentrum, serviceloket	66	73	72	65
directie afzonderlijke sectoren/vestigingen	27	39	41	58
college van bestuur	32	34	45	23
anderen	29	21	28	29
n	41	44	29	30

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007 en 2004

Evenals in 2007 heeft in 2008 tweederde van alle ROC's (68%) het beleid voor psychosociale begeleiding van deelnemers in een beleidsdocument vastgelegd. Een kwart (27%) geeft aan met de ontwikkeling van een beleidsnotitie bezig te zijn. Vijf procent beschikt niet over een beleidsnotitie en is er blijkbaar ook niet mee bezig.

Tabel 2.2 Beschikbaarheid plan van aanpak voor psychosociale begeleiding van deelnemers, 2004-2008 (ROC's, in procenten)*

	2008	2007	2006	2004
voor gehele ROC	66	64	48	53
voor bepaalde opleidingen/sectoren	2	2	3	17
niet vastgelegd maar wel in ontwikkeling	27	23	28	13
niet vastgelegd	5	9	21	17
weet niet	0	2	0	0
n	41	44	29	30

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007 en 2004

Zes van iedere tien ROC's (63%) hebben een plan van aanpak voor de ontwikkeling van de psychosociale begeleiding van deelnemers. De meeste ROC's hebben dat voor het hele ROC (59%), een deel heeft een dergelijk plan gemaakt voor enkele vestigingen of sectoren (5%). Tweederde van de ROC's (32%) heeft geen actieplan maar 27% meldt met de ontwikkeling bezig te zijn.

Psychosociale begeleiding bij AOC's en vakscholen

Bij 9 van de 14 AOC's met een mbo-afdeling die aan het onderzoek hebben meegewerkt is de psychosociale begeleiding van deelnemers een apart beleidsterrein.

Bij 6 van de 9 vakscholen is psychosociale begeleiding van deelnemers een apart beleidsterrein.

De ontwikkeling van het zorgbeleid is een gezamenlijke zaak van zorgcoördinatoren/zorgteams en directie van de vestigingen. Dat is het oordeel van circa 8 AOC's als hun gevraagd wordt wie het voortouw in de ontwikkeling van het zorgbeleid moet nemen. Bij de vakscholen ligt de nadruk meer bij de zorgcoördinatoren of het zorgteam.

Een minderheid van de AOC's (4/14) en vakscholen (3/9) heeft een beleidsplan voor het zorgbeleid in een document vastgelegd. In deze situatie is sinds 2007 bij de AOC's niets veranderd.

Zes AOC's en 3 vakscholen zijn bezig met de ontwikkeling van een beleidsplan.

Ook de ontwikkeling van een actieplan is bij een minderheid van de AOC's (5/14) en vakscholen (3/9) gerealiseerd. Vijf AOC's en 3 vakscholen melden daarmee bezig te zijn.

Psychosociale begeleiding bij AOC's (n=14) en vakscholen (n=9), 2008 (in aantallen)		
psychosociale begeleiding deelnemers apart beleidsterrein	AOC	vakschl
ja	9	6
nee	5	3
gewenste initiatiefnemers bij ontwikkelen van zorgbeleid (meer antwoorden mogelijk)		
LAC (Loopbaan- en Adviescentrum)	0	1
directie afzonderlijke sectoren/vestigingen	9	3
college van bestuur	6	4
anderen (zorgcoördinatoren of zorgteam)	8	7
beleidsdocument voor psychosociale begeleiding		
beleid in document vastgelegd	4	3
in ontwikkeling	6	3
niet vastgelegd	2	2
weet niet	2	1

2.2 Zorgfuncties op school

Op 63% van de ROC's die psychosociale begeleiding niet als apart beleidsterrein zien maar als onderdeel van de algemene begeleiding van deelnemers, is de beleidsontwikkeling van de psychosociale begeleiding van deelnemers door het college van bestuur als taak gedefinieerd en is een (of meerdere) medewerker(s) opgedragen deze taak uit te voeren. Bij 37% is dat niet gebeurd maar hiervan geeft 13% aan dat het college van bestuur daar wel mee bezig is. In deze verhoudingsgetallen is sinds 2007 niets veranderd.

Bij een aantal functies in de begeleiding van deelnemers is nagegaan in hoeverre deze bij scholen in het onderzoek voorkomen en in hoeverre de taken en bevoegdheden van de functies zijn uitgewerkt in een functieomschrijving. De functies van studieloopbaanbegeleider en van zorgcoördinator komen op de meeste ROC's voor (elk 71%). De functies van mentor, coach, loopbaanbegeleider en taakdocent zorg komen bij minder dan de helft van ROC's (39% tot 46%) voor.

Onder 'andere functies' vallen counselors, schoolmaatschappelijk werkers, orthopedagogen en teamleiders.

Tabel 2.3 Functies voor begeleiding in ROC's (in procenten, n=41)

	aanwezig	niet aanwezig	onbekend
studieloopbaanbegeleider	71	17	12
zorgcoördinator	71	22	7
mentor	46	44	10
coach	46	42	12
loopbaanbegeleider	39	49	12
taakdocent zorg	39	51	10
andere functie	36	59	5

De taken en bevoegdheden van studieloopbaanbegeleiders en zorgcoördinatoren zijn bij nagenoeg alle ROC's uitgewerkt. Voor de overige functies geldt voor 70% tot 90%.

De aandacht voor de specifieke problematiek van eerstejaarsdeelnemers komt onder meer tot uiting in de aandacht voor deze deelnemers bij de studieloopbaanbegeleiding of coaching. De vraag dringt zich dan op in hoeverre de functies van de begeleiders hierop zijn ingesteld. Dan blijkt dat bij 42% van de ROC's de taken van de mentor, studieloopbaanbegeleider of coach in zijn geheel in een document zijn beschreven. Bij de helft (51%) is dat ten dele gebeurd en bij 7% in zijn geheel niet. In vergelijking met 2007 is er geen significante verandering in deze situatie opgetreden, maar in 2008 rapporteert een iets hoger percentage ROC's (25% in 2007) dat zij de taken voor deze functie in zijn geheel hebben beschreven.

Zorgfuncties bij AOC's en vakscholen

De meest voorkomende zorgfuncties bij het AOC zijn coach (10/14), zorgcoördinator (9/14) en mentor (7/14).

Negen van de 10 AOC's melden dat de taken en bevoegdheden van de coach in een document zijn beschreven. Voor de functie van de zorgcoördinator is dat bij 6 van de 9 vestigingen gebeurd en voor de mentor bij 6 van de 7 vestigingen.

Bij de vakscholen is de functie van mentor bijna overal (8/9) aanwezig.

De taakomschrijving van mentor bij vakscholen is bij alle 8 scholen uitgewerkt.

Uitgewerkte taken en bevoegdheden van zorgfuncties bij AOC's (n=14) en vakscholen (n=9), 2008 (in aantallen)

	in dienst		geen functie		onbekend	
	AOC	vakschl	AOC	vakschl	AOC	vakschl
coach	10	1	3	6	1	2
zorgcoördinator	9	5	4	2	1	2
mentor	7	8	5	0	2	1
loopbaanbegeleider	5	1	7	6	2	2
studieloopbaanbegeleider	4	4	8	4	2	1
taakdocent zorg	4	1	9	4	2	4
andere functie	4	5	10	4	0	0

2.3 Voorzieningen voor psychosociale begeleiding

Instellingen voor mbo beschikken over verschillende voorzieningen en/of programma's voor de begeleiding van deelnemers met leer- en studiekeuze problemen, gedrags- en ontwikkelingsproblemen, emotionele en sociale problemen.

In deze en de volgende paragrafen brengen we het aanbod van programma's of voorzieningen voor de aanpak van bovengenoemde problemen bij de scholen in het mbo in kaart.

Het aanbod van een specifieke set van voorzieningen is sinds 2006 nauwelijks veranderd. Een ruime meerderheid van de scholen (bij minimaal driekwart)

biedt vijf programma's als faalangsttraining, sociale-vaardigheidstraining, hulp bij dyslexie, cursussen voor verhoging van de assertiviteit en cursussen voor verbetering van zelfvertrouwen of zelfbeeld aan.

Tabel 2.4 Aanbod specifieke voorzieningen voor psychosociale begeleiding door ROC, 2004-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006	2004
faalangst	100	96	93	97
sociale-vaardigheidstraining	93	82	93	94
dyslexie	*83	91	90	13
assertiviteit	*78	73	76	32
zelfvertrouwen/zelfbeeld	*76	66	69	10
'grip op je dip'	32	27	35	10
agressieregulatie	*29	30	31	7
overige training of voorziening	41	27	48	39
n	41	44	29	30

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

Programma's en acties bij instroom

Bij de instroom van eerstejaarsdeelnemers of vlak na de start van het studiejaar screenen alle ROC's deelnemers met een verhoogd risico op motivatie, didactische hiaten/leerachterstanden of psychosociale problemen. Bij 81% van de ROC's is er aandacht voor alle drie genoemde problemen. Dit was in 2007 niet anders.

ROC's onderzoeken het vaakst deelnemers die motivatieproblemen hebben of twifelen aan hun studie; 88% van de ROC's doet dit. Dit gebeurt zowel op centraal niveau als op het niveau van vestigingen of opleidingen.

De ondersteuning van deelnemers met leerproblemen gebeurt bij 87% van de ROC's, voornamelijk binnen de opleidingen of de vestiging zelf.

Negen van iedere tien ROC's (95%) screenen deelnemers op psychosociale problematiek en zetten waar nodig daar ondersteunende programma's op in. Dat gebeurt op centraal en decentraal niveau.

Tabel 2.5 Initiatieven of sturing bij start (in procenten, n=41)

	ROC-breed	bij onder- delen ROC	geen
studietwijfelaars achterhalen en inzet aanvullende programma's	66	22	10
didactische hiaten en inzet compenserende programma's	24	63	7
psychosociale problematiek en inzet ondersteuning	44	51	5

Voorzieningen en programma's bij AOC's en vakscholen

Uit de lijst met het aanbod van negen specifieke voorzieningen hebben 13 van de 14 AOC's er één of meer aangekruist. Bij de Vakscholen zijn dat er 7 van de 9.

Een meerderheid van de AOC's biedt de volgende drie programma's aan: sociale-vaardigheidstraining, training bij faalangst en training bij dyslexie.

Bij de vakscholen kunnen we geen programma's onderscheiden die bij een meerderheid van de scholen worden aangeboden. Trainingen voor sociale-vaardigheid, bij faalangst, bij dyslexie en bij problemen met zelfvertrouwen/zelfbeeld worden door vier van de negen vakscholen verzorgd.

Bij de instroom van nieuwe deelnemers achterhalen de helft van de 14 AOC's studietwijfelaars en zetten waar nodig aanvullende programma's in. Dit gebeurt ook bij 5 van de 9 vakscholen.

Negen AOC's en 6 vakscholen onderzoeken eventuele didactische hiaten en hebben hiervoor compenserende programma's.

Tien AOC's en 7 vakscholen achterhalen bij de start eventuele psychosociale problematiek en bieden in voorkomende gevallen ondersteuning.

Programma's bij AOC's (n=14) en vakscholen (n=9), 2008 (in aantallen)

	AOC	vakschl
sociale-vaardigheidstraining	9	4
Faalangst	8	4
Dyslexie	8	4
zelfvertrouwen/zelfbeeld	6	4
assertiviteit	5	2
'grip op je dip'	3	2
agressieregulatie	2	2
overige training of voorziening	3	2

Reboundvoorzieningen

Een meerderheid van de ROC's (61%) heeft de beschikking over een voorziening voor de tijdelijke opvang en onderzoek van deelnemers met gedragsproblemen. De resterende 39% heeft niet de beschikking over een tijdelijke opvangvoorziening maar 29% heeft daar wel behoefte aan. Zeven procent toont geen interesse. In het voortgezet onderwijs heet een dergelijke opvangvoorziening 'Rebound' en heeft 85% van de scholen (voornamelijk met een vmbo-afdeling) daartoe toegang, het zij via een bovenschoolse voorziening, het zij via een schoolinterne voorziening.

In 2007 rapporteerde 41% van de ROC's toegang tot een reboundvoorziening of soortgelijke voorziening te hebben.

Reboundvoorzieningen bij AOC's en vakscholen

Vier AOC's en 1 vakschool hebben toegang tot een reboundvoorziening. Drie AOC's en 4 vakscholen hebben geen reboundvoorziening maar wel behoefte aan een opvangvoorziening. Zes AOC's en 4 vakscholen hebben geen behoefte aan dergelijke opvangvoorziening voor deelnemers met gedragsproblemen.

2.4 Programma's voor deelnemers niveau 1-2

Uit een recente studie (Brinkman, Van der Steenhoven en Van Veen, 2008)¹ komt naar voren dat deelnemers in niveau 1 en 2, in het bijzonder bij ROC's in de G4-gemeenten, vaker dan hun leeftijdsgenoten in niveau 3 en 4 te maken hebben met leerproblemen en psychosociale problemen. Het risico op uitval in deze groep is ook groter.

Een scala aan aanvullende en alternatieve trajecten is nodig om deze jongeren adequaat te bedienen. Programma's die inspelen op meer of minder ernstige psychosociale problemen en psychische problematiek en het gebrek aan zelfcontrole en sociale vaardigheden, met veel ruimte voor persoonlijke begeleiding en vormen van gedragstraining.

In de vragenlijst is extra aandacht besteed aan programma's voor deelnemers in niveau 1-2, in het bijzonder aan instroomprogramma's en onderwijs-zorgtrajecten.

Instroomprogramma's

Meer dan de helft van de ROC's (61%) geeft aan dat er specifieke (voorbereidende) programma's zijn voor deelnemers die niet zonder meer kunnen instromen in een opleiding op niveau 1-2. De overige ROC's (39%) hebben geen programma voor deze doelgroep.

In 2007 rapporteerde 50% dat er voor deze specifieke doelgroep programma's bestaan.

In 2008 hebben volgens opgave van 22 ROC's bij elkaar 3667 deelnemers geparticipeerd in een van deze programma's. Een groot deel van deze deelnemers (41%) is ingeschreven bij het ROC van Amsterdam. Het meetellen van zo'n groot ROC levert een vertekend beeld op voor een doorsnee ROC. Als Amsterdam buiten de analyse wordt gelaten hebben we het over 2167 deelnemers, gemiddeld 103 deelnemers per ROC. Op de helft van deze 21 ROC's zijn dat 10 tot 75 deelnemers, op de resterende helft 90 deelnemers of meer. Op een gemiddeld ROC neemt 11% van de totale schoolpopulatie deel aan een

1 Probleemdruk en zorgstructuur in het middelbaar beroepsonderwijs. *Verdieping LCOJ-Monitor Psychosociale begeleiding en Zorg- en adviesteams in het MBO, 2007*. Brinkman, B., P. van der Steenhoven en D. van Veen (2008). Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Afdeling Onderwijs en Jeugdzorg / LCOJ.

programma voor niveau 1-2. Het percentage deelnemers in deze programma's varieert van 3% tot 27%.

Onderwijs-zorgtrajecten deelnemers niveau 1 en 2

ROC's hebben een aanbod van aanvullende of specifieke programma's voor deze groep deelnemers op niveau 1-2 waarin ook de (jeugd)zorg participeert. In deze monitor zijn deze programma's onder de loep genomen. Er is geïnventariseerd wat de belangrijkste doelstellingen van deze programma's zijn, hoeveel leerlingen er aan deelnemen, welk aandeel de zorgcomponent in het programma heeft, hoe de bijdrage van (jeugd)zorg is bekostigd en welke (zorg)instellingen in het programma participeren. Met deze programma's worden niet de AKA-opleidingen bedoeld.

Van de 41 ROC's geven er 8 aan (20%) een afgestemd aanbod te hebben voor deze specifieke doelgroep. Vier ROC's bieden één programma aan, de resterende 3 hebben er twee tot vier. Het gaat om opgeteld 14 programma's.

De doelgroepen van de 14 programma's bestaan voornamelijk uit deelnemers die dreigen uit te vallen vanwege leerproblemen, psychosociale problemen, motivatieproblemen of een combinatie van voornoemde problemen. Daarnaast worden groepen begeleid die juist naar het onderwijs terugkeren, bijvoorbeeld uit een justitiële inrichting of via een speciaal traject voor thuiszitters. Ook onder deze groepen bevinden zich jongeren met (meervoudige) psychosociale problematiek.

Samengevat zijn de belangrijkste doelen van de 14 programma's te classificeren naar vier hoofdgroepen:

- beïnvloeden van het gedrag binnen en buiten de school;
- oriëntatie op opleiding en arbeidsmarkt;
- begeleiding naar de arbeidsmarkt;
- begeleiding bij de studie en stage.

Het aantal deelnemers in deze programma's varieert van 5 tot 450.

Het gemiddelde aantal is (afgerond) 93 deelnemers. Bij de helft van de programma's nemen 5 tot 30 deelnemers deel.

Bij deze 14 programma's is een vorm van begeleiding door een (jeugd)zorginstelling betrokken. De inzet van de (jeugd)zorg, gemeten in procenten van de tijd dat de deelnemer op school is, varieert van 10% tot 100%.

Gemiddeld wordt 39% van de tijd in de alternatieve programma's voor deelnemers niveau 1-2 besteed aan zorg. Bij zeven van de veertien programma's is dat 10% tot 30% van de aanwezige tijd, bij de andere helft 60% tot 100%.

De achtergrond van de uitvoeringsorganisaties die zorg of begeleiding verlenen is divers. De twee meestgenoemde instellingen zijn het (school)maatschappelijk werk (4 van de 14) en bureau jeugdzorg (3). Minder vaak genoemd worden: ggd, ggz, speciaal onderwijs, reboundvoorzieningen en instellingen voor jeugdhulpverlening.

Er wordt door de hierboven genoemde instellingen gemiddeld 23 uur per week besteed aan de programma's. Het aantal uur varieert tussen 10 en 24 uur per week. Dit cijfer is gebaseerd op 5 programma's. Voor de overige 9 programma's konden de respondenten de bestede tijd niet specificeren.

Van 11 van de 14 programma's is bekend hoe deze worden bekostigd. Acht van deze 11 programma's worden door de ROC's (73%) voor 75% of meer uit eigen middelen bekostigd, de resterende 3 programma's ook uit andere financieringsbronnen.

Programma's voor deelnemers niveau 1-2 bij AOC's en vakscholen

Twee van de 14 AOC's rapporteren dat zij specifieke (voorbereidende) programma's aanbieden aan deelnemers die niet zonder meer kunnen instromen in een opleiding op niveau 1-2.

Bij de 9 vakscholen ontbreekt dat aanbod.

Drie AOC's maar geen van de vakscholen hebben een aanbod van aanvullende of specifieke programma's voor deelnemers op niveau 1-2 waarin ook de (jeugd)zorg participeert.

2.5 Inzet van schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk vervult in de psychosociale begeleiding van deelnemers en/of hun gezin een belangrijke rol. De laatste jaren is het aantal deelnemers met psychosociale problemen toegenomen en is de werkdruk van het schoolmaatschappelijk werk ook gegroeid. Tijdige interventie van het

schoolmaatschappelijk werk kan leiden tot een reductie van voortijdige uitval van deelnemers.

Het huidige maatschappelijk werk is niet voldoende voorbereid en toegerust om deze leerlingen tijdige hulp te bieden. Dat was een van de uitkomsten van een onderzoek uitgevoerd in 2008 (Brinkman, Van der Steenhoven en Van Veen, 2008)².

Het ministerie van OCW “vindt het daarom gewenst om binnen de instelling een uitbreiding van het maatschappelijk werk te kunnen realiseren gezien het preventiebeleid ten aanzien van het voortijdige schoolverlaten: betere en meer tijdige hulp voorkomt dat deelnemers uitvallen. Op grond van deze regeling ontvangen de instellingen daarom subsidie om daarmee schoolmaatschappelijk werk te organiseren. De school is immers vind- en werkplaats van de mbo-deelnemer, daar moet de zorg verleend worden”³.

Met ingang van 2009 is er door het ministerie van OCW een subsidie beschikbaar gesteld voor het schoolmaatschappelijk werk voor mbo-deelnemers in mbo-instellingen.

In de monitor rapporteert 73% van de ROC's over schoolmaatschappelijk werk te beschikken waarvan 39% centraal is georganiseerd en 34% decentraal verspreid over opleidingen of vestigingen. Een kwart (24%) heeft geen schoolmaatschappelijk werk.

In 2007 had 66% van de ROC's schoolmaatschappelijk werk.

Capaciteit en financiering schoolmaatschappelijk werk

Uit de toelichting van 29 ROC's over het schoolmaatschappelijk werk blijkt dat zij tezamen 48,6 fte's aan personeelscapaciteit voor het schoolmaatschappelijk werk hebben.

2 Probleemdruk en zorgstructuur in het middelbaar beroepsonderwijs. *Verdieping LCOJ-Monitor Psychosociale begeleiding en Zorg- en adviesteams in het MBO, 2007*. Brinkman, B., P. van der Steenhoven en D. van Veen (2008). Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Afdeling Onderwijs en Jeugdzorg / LCOJ.

3 Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 2009, nr. BVE/I&I/118094, houdende regels voor de subsidiëring van schoolmaatschappelijk werk in de bve-sector (Subsidieregeling schoolmaatschappelijk werk in het mbo).

Dat is gemiddeld 1,7 fte per school. In de grote steden ligt dit aantal hoger, namelijk op 5,9 fte's per school. In de rest van Nederland is 0,8 fte per ROC beschikbaar.

Het potentiële bereik van het schoolmaatschappelijk werk, dat is het aantal deelnemers per fte schoolmaatschappelijk werk, bedraagt landelijk 1 fte per 6600 deelnemers (afgerond op honderdtallen). Ook hier treden verschillen op tussen de vier grote steden en de rest van Nederland. In de vier grote steden is met een gezamenlijke capaciteit van 29,5 fte's 61% van de totale capaciteit van de 48,6 fte's voor schoolmaatschappelijk werk in Nederland beschikbaar. Bij de ROC's in de G4-gemeenten is het schoolmaatschappelijk werk bereikbaar voor gemiddeld 3500 deelnemers waar dat in de rest van Nederland drie keer zoveel is (11.300 deelnemers). Dit komt doordat de ROC's in de grote gemeenten de laatste jaren de capaciteit voor het schoolmaatschappelijk werk hebben uitgebreid, mede door de grotere deelnemerspopulatie niveau 1 en 2 die vaker een beroep doet op de psychosociale begeleiding door het schoolmaatschappelijk werk.

Tabel 2.6 Kengetallen schoolmaatschappelijk werk bij ROC's naar regio's (n=29)
schoolmaatschappelijk werk

	G4-gemeenten	overig Nederland	totaal Nederland
capaciteit smw in fte's	29,5	19,1	48,6
aantal deelnemers per fte smw	3600	11.300	6600
aantal fte's smw per 10.000 deelnemers	5,9	0,8	1,7
aantal scholen	5	24	29

De inzet van het schoolmaatschappelijk werk is bij 33% van de 27 ROC's die de vragen over financiering hebben beantwoord 80% tot 100% door de school gefinancierd. Bij 30% van de scholen bekostigt de gemeente 80% tot 100% van de inzet. Bij de resterende 37% is er sprake van een gemengde financiering door de school en de gemeente, en in enkele gevallen door de provincie of een andere bron. De bijdrage van de gemeente en de ROC's in deze mengvorm varieert van 40% tot 75%.

Tabel 2.7 Financieringsbron schoolmaatschappelijk werk ROC's (in procenten, n=27)

80%-100% financiering door ROC zelf	33
gedeelde financiering met gemeente	33
80%-100% financiering door gemeente	30
gedeelde financiering met andere bron	4

Schoolmaatschappelijk werk bij AOC's en vakscholen

De helft van de AOC's heeft de beschikking over schoolmaatschappelijk werk waarvan 4 voor de hele instelling en 3 voor delen van de school. Zes scholen geven aan geen schoolmaatschappelijk werk te hebben.

Bij de vakscholen hebben er 3 schoolmaatschappelijk werk beschikbaar voor de hele school en 2 voor delen van de instelling, tezamen 5 van de 9. Vier hebben geen aanbod.

Zes AOC's met schoolmaatschappelijk werk (van één school is de capaciteit niet bekend) hebben een gemiddelde capaciteit van 0,2 fte per school. Bij de vijf vakscholen ligt de capaciteit met 1,1 fte hoger.

2.6 Samenhang psychosociale begeleiding en sociale veiligheid op school

Een veilig schoolklimaat voor leerlingen en onderwijzend en ondersteunend personeel is de laatste jaren steeds vaker een punt van aandacht en zorg in het onderwijs geworden.

Voor de helft van de ROC's (54%) is het thema zo belangrijk dat het als beleids-thema in een document is vastgelegd. Bij 32% is er geen beleidsdocument maar 24% werkt aan de voorbereiding ervan. Vijftien procent van de respondenten weet niet of er een dergelijk document bestaat.

Bij 68% van de ROC's is de beleidsontwikkeling op het gebied van sociale veiligheid belegd bij een of meer medewerkers. Bij 29% houdt geen van de medewerkers zich beleidsmatig bezig met sociale veiligheid en bij 2% weten scholen dat niet.

Gevraagd naar het oordeel over de samenwerking of afstemming tussen de deelnemerszorg en het sociale-veiligheidsbeleid op school moet 42% het antwoord schuldig blijven, zij hebben geen oordeel. Een kwart (27%) is ontevreden noch tevreden. Een vijfde (20%) is tevreden en 12% is ontevreden.

Een kwart van de ROC's (27%) stemt zijn veiligheidsbeleid af met een justitieel netwerk zoals het Justitieel Casusoverleg. Voor 61% echter is dit nog geen dagelijkse praktijk. Twaalf procent van de ROC's heeft geen kennis over mogelijke aansluiting bij justitiële netwerken.

Sociale veiligheid bij AOC's en vakscholen

Het thema sociale veiligheid is bij een kleine meerderheid van de AOC's (8/14) vastgelegd in een document. Vakscholen melden in meerderheid (6/9) dat niet te hebben gedaan.

De helft van de AOC's en 2 vakscholen hebben een medewerker belast met het sociale-veiligheidsbeleid.

AOC's en vakscholen zijn gematigd positief over de afstemming tussen deelnemerszorg en het veiligheidsbeleid op school. Vier AOC's en 4 vakscholen hebben geen oordeel over dit onderwerp.

Er is geen afstemming tussen het veiligheidsbeleid van de school en justitiële netwerken zoals het Justitieel casusoverleg.

Sociale veiligheid bij AOC's (n=14) en vakscholen (n=9), 2008 (in aantallen)

thema sociale veiligheid vastgelegd in document	AOC	vakschl
ja	8	1
nee	5	6
onbekend	1	2
<hr/>		
sociale-veiligheidsbeleid belegd bij medewerker		
ja	7	2
nee	5	5
onbekend	2	2

oordeel afstemming deelnemerszorg op sociale-veiligheidsbeleid

ontevreden	0	0
ontevreden noch tevreden	4	1
tevreden	6	4
geen oordeel	4	4

afstemming veiligheidsbeleid met Justitieel Casusoverleg

ja	1	0
nee	8	7
weet niet	5	2

2.7 Doorgaande zorglijnen vo-mbo

Driekwart van de ROC's (76%) geeft aan dat er met het voortgezet onderwijs afspraken bestaan over de aansluiting rond risico- en zorgdeelnemers.

Een vijfde (22%) heeft geen afspraken met toeleverende scholen in het voortgezet onderwijs maar zegt tegelijkertijd bezig te zijn met de voorbereiding van dergelijke afspraken. Eén school weet niet of er afspraken bestaan.

In 2007 meldde 71% van de scholen afspraken te hebben gemaakt met toeleverende scholen.

Het merendeel van de afspraken van het ROC met het voortgezet onderwijs (84%) is centraal geregeld. Bij 16% van de ROC's zijn afspraken per vestiging geregeld.

De beoordeling van de kwaliteit van de informatieoverdracht blijft de laatste jaren ongewijzigd. Gemiddeld wordt de overdracht met een 6,3 beoordeeld.

Het rapportcijfer varieert tussen vier en acht. De meest gegeven cijfers zijn een zes en een zeven (elk 32%).

In 2006 en 2007 werd er respectievelijk een 6,2 en 6,0 voor de kwaliteit van de doorgaande zorglijn gegeven.

Doorgaande zorglijnen bij AOC's en vakscholen

Vijf AOC's en 2 vakscholen rapporteren dat zij met scholen voor voortgezet onderwijs deels centraal, deels op vestigingsniveau, afspraken over de overdracht van risico- en zorgdeelnemers hebben gemaakt. De resterende 9 AOC's en 7 vakscholen hebben dat niet gedaan.

3 Overleg mbo-instellingen met externe instellingen en gemeenten

In dit hoofdstuk beschrijven we in hoeverre mbo-instellingen bestuurlijk overleg voeren met (externe) instellingen die de school ondersteunen bij psychosociale begeleiding.

Daarna gaan we in op de mate waarin schoolbesturen overleg voeren met de gemeente waarin zij zijn gevestigd. Daarbij komen ook afspraken aan de orde over de inzet van lokaal gefinancierde instellingen of instellingen waarover de gemeente de regie voert bij de psychosociale begeleiding in het mbo.

3.1 Overleg met externe instellingen

Een meerderheid van de ROC's (63%) overlegt op centraal niveau met directies van instellingen in de zorg die de scholen ondersteunen bij de psychosociale begeleiding van deelnemers. Een derde (34%) doet dat niet en 2% weet niets over overleg.

Bij 29% van de ROC's wordt er (ook) op decentraal niveau, dat is het niveau van opleidingen of vestigingen, structureel overlegd met directies van externe instellingen.

Als we verder kijken zien we dat 38% van alle ROC's alleen op centraal niveau overleg voert, 27% zowel op centraal als decentraal niveau en 2% alleen op decentraal niveau. Een derde (32%) voert in zijn geheel geen structureel bestuurlijk overleg met externe instellingen.

In 2007 voerde 64% centraal of decentraal overleg met externe instellingen en 34% niet.

Evenals in 2007 bespreken de meeste ROC's (77%) die op centraal niveau overleg voeren, de resultaten van hun samenwerking met externe instellingen ook in het directieoverleg. Op decentraal niveau worden de resultaten van de samenwerking minder vaak (42%) dan op centraal niveau als input voor het overleg gebruikt.

Overleg tussen AOC's en vakscholen met bestuur van externe instellingen

Van de 14 AOC's rapporteren er 3 dat hun centrale directie structureel met externe instellingen overlegt. Bij de vakscholen zijn het er ook 3 (van de negen).

Op het niveau van de vestigingen voeren 3 (andere) AOC's en 2 vakscholen overleg met externe instellingen waarmee de school samenwerkt.

3.2 Bestuurlijk overleg met gemeenten

De colleges van bestuur van ROC's onderhouden contact met de gemeente(n) waarin zij zijn gevestigd. Voor zeven thema's die de samenwerking tussen mbo-instellingen en gemeenten raken is nagegaan in hoeverre scholen daarover periodiek bestuurlijk overleggen. De thema's staan in de onderstaande tabel vermeld.

Negen van de tien colleges van bestuur van de ROC's (91%) voeren over een of meer van de thema's periodiek overleg met de gemeente(n).

Twee thema's in het gezamenlijk overleg springen eruit: de aanpak van voortijdig schoolverlaten en de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) waaronder vele onderwijs-, jeugdbeleid- en jeugdzorg-gerelateerde zaken kunnen vallen.

Vier onderwerpen worden door circa de helft van de ROC's besproken: de samenwerking van het mbo met de op te richten Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), het veiligheidsbeleid op en rond de school, de inzet van het (school)maatschappelijk werk op school en de aansluiting bij de verwijsindex. De inzet van de (jeugd)gezondheidszorg in het mbo wordt het minst besproken. Respondenten zijn relatief vaak onbekend (circa een derde) met de gesprekken als het gaat om het onderwerp veiligheid: veiligheidsbeleid op school en de Verwijsindex.

Tabel 3.1 Thema's van overleg tussen college van bestuur en gemeente(n) (meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=41)

	ja	nee	onbekend
aanpak voortijdig schoolverlaten (en problematisch verzuim)	88	2	10
Lokaal Educatieve Agenda	78	5	17
samenwerking met Centrum voor Jeugd en Gezin	56	22	22
veiligheidsbeleid op en rond de school	54	12	34
inzet maatschappelijk werk	51	29	20
(regionale of landelijke) verwijzindex risicjongeren (VIR)	46	22	32
inzet (jeugd)gezondheidszorg	42	34	24

Naast bovengenoemde thema's voeren de mbo-instellingen ook gesprekken met de gemeente, en dat hoeft niet per se via het college van bestuur te verlopen, over de afstemming tussen het Zorg- en adviesteam (ZAT) van de school en de CJG's. Dat gebeurt bij 54% van de ROC's. Bij 32% is er geen overleg met gemeenten over de afstemming tussen de ZAT's en de CJG's. Daarnaast zijn er enkele ROC's (7%) die geen CJG in de vestigingsgemeente hebben of niet over een ZAT beschikken.

Een minderheid van de ROC's (27%) die over de relatie tussen ZAT en CJG praten, doet dat in het kader van de LEA. Bij 36% wordt dat gesprek niet in het kader van de LEA gevoerd en bij de resterende 36% is dat onbekend.

Een meerderheid van de ROC's (63%) overlegt met de gemeente(n) over de samenwerking in de psychosociale zorg voor deelnemers van de school.

Een vijfde van de ROC's (17%) heeft hierover geen contact met de gemeente en 19% van de respondenten weet het niet.

Bij een derde (35%) geschiedt dit overleg in het kader van de LEA en bij 38% juist niet. Een kwart (27%) weet het niet.

Afspraken over inzet van gemeentelijke middelen

Ook in 2008 is in de monitor bekeken in hoeverre mbo-instellingen en gemeenten afspraken hebben gemaakt over de inzet van functionarissen en/of de financiering van voorzieningen ten behoeve van de deelnemerszorg anders dan voor het servicecentrum van de scholen.

Dit jaar rapporteert 76% van de ROC's dat zij met gemeente(n) schriftelijke afspraken hebben gemaakt over de inzet van voornoemde middelen.

Een vijfde (22%) heeft dat niet gedaan. Het percentage ROC's met afspraken beweegt daarmee richting het niveau van 2006.

In de onderstaande tabel staan verschillende voorzieningen weergegeven en de mate waarin scholen met de gemeente daarover schriftelijke afspraken hebben gemaakt.

Tabel 3.2 Voorzieningen waarover met gemeente(n) schriftelijke afspraken over de inzet zijn gemaakt, 2006-2008 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2008	2007	2006
geen afspraken	22	39	14
weet niet	2	2	3
afspraken, namelijk over:	76	59	83
voorkomen van voortijdig schoolverlaten	*63	39	55
RMC	51	46	62
Leerplicht	44	30	52
schoolmaatschappelijk werk	37	21	21
reboundvoorziening	*27	9	10
politie	22	11	17
problematisch verzuim	*22	7	-
jeugdgezondheidszorg	*22	7	7
schoolinterne time-out voorzieningen	*12	0	14
leer-zorgtrajecten	10	9	10
financiering van extra activiteiten bureau jeugdzorg	10	9	3
algemeen maatschappelijk werk	10	5	17
verslavingszorg	7	5	7
financiering reguliere activiteiten bureau jeugdzorg	5	11	3
geestelijke gezondheidszorg	2	2	10
programma's van jeugdzorg	0	2	0
andere voorzieningen	**7	11	35
n	41	44	29

(-) niet gevraagd

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

De afspraken tussen ROC's en gemeente(n) hebben net als in 2006 en 2007 vooral betrekking op twee wettelijke taken van de gemeente: de aanpak van voortijdig schoolverlaten (RMC) en de bestrijding van verzuim door handha-

ving van de leerplicht. Op afstand volgen (andere) voorzieningen die met de psychosociale begeleiding te maken hebben, zoals de inzet van het schoolmaatschappelijk werk op school (37%) en het stichten of inrichten van een reboundvoorziening voor tijdelijke opvang van leerlingen met gedragsproblemen (27%).

Bestuurlijk overleg AOC's en vakscholen met gemeente

De helft van de AOC's en 4 van de 9 vakscholen voeren over een of meer van de beleidsthema's periodiek overleg met de gemeente(n). De resterende scholen hebben geen periodiek contact met de gemeente. Vorig jaar rapporteerde geen van de AOC's met de gemeente te overleggen.

Een minderheid van AOC's (5) en vakscholen (3) heeft met de gemeenten afspraken gemaakt over de inzet van functionarissen of lokale voorzieningen op de school anders dan in het servicecentrum van de school

Vijf AOC's zeggen dat er geen afspraken bestaan en 4 weten het niet. Voor de vakscholen zijn de respectievelijke cijfers 4 en 2.

4 Zorg- en adviesteams in het mbo

Zorg- en adviesteams (ZAT's) zijn multidisciplinaire teams, waarin instellingen die zorg en ondersteuning bieden aan jongeren en hun ouders, aansluiten bij de zorg die het onderwijs biedt. Scholen kunnen vroegtijdige signalen bij jongeren herkennen die erop wijzen dat extra zorg of hulpverlening nodig is. De ZAT's zorgen er voor dat die signalen snel en vakkundig beoordeeld worden en schakelen zo snel mogelijk de juiste hulp of ondersteuning voor de jongere, de ouders en de docenten in.

Het ZAT is een periodiek overleg dat zich richt op probleematixatie, consultatie, zorgafstemming en -activering. Een belangrijk kenmerk van het ZAT in het ROC is dat het, net als bij andere schooltypen, de vorm van een casusoverleg heeft met interventiecapaciteit.

Het kabinet streeft naar een 100% dekking van ZAT's in het onderwijs, ook in het mbo.

In het referentiemodel van het NJi is de positie en rol van het ZAT in het mbo als volgt omschreven. "Om de functies van het ZAT goed te kunnen vervullen, is het van belang dat de samenwerking tussen onderwijs en zorg in het ZAT aansluit op de zorgstructuur binnen de school. Op die manier wordt de hulp en begeleiding van de partners buiten het onderwijs complementair aan de zorg die de school zelf biedt. In het mbo bestaat die zorgstructuur doorgaans uit de basisbegeleiding binnen de opleiding (een integratie van deelnemersbegeleiding, keuzebegeleiding en psychosociale begeleiding, gekoppeld aan het competentiegerichte leren en onderdeel van de alledaagse routine in het primaire proces) en teamoverleg over de vorderingen en knelpunten in de ontwikkelingen van deelnemers.

In het teamoverleg worden deelnemers besproken en bij handelingsverlegenheid wordt gezocht naar uitbreiding/versterking van de lopende begeleiding. In het team moet iemand aanwezig zijn met het aandachtsgebied psychosociale begeleiding die de schakel vormt naar het interne zorgteam.

Vanuit de basisbegeleiding kan direct specifiek begeleidingsaanbod van het Servicecentrum/Loopbaanadviescentrum ingeschakeld worden. Daarnaast is er vaak een direct contact met ambulante begeleiders vanuit het speciaal onder-

wijs (REC). Bij complexere psychosociale problematiek, waarbij een bredere (dan de basisbegeleiding) aanpak wenselijk is, wordt de casus in het interne zorgteam besproken. Afhankelijk van de probleemdruk bedient het interne zorgteam één of meerdere opleidingsteams binnen een sector/locatie. Wanneer inzet van het interne zorgteam niet toereikend of niet de juiste is wordt de casus voorgelegd in het (opleidingsoverstijgende) ZAT”.

Een mbo-school kan over meer dan een ZAT beschikken, op centraal niveau of op het niveau van de vestiging of opleiding.

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre mbo-scholen over een ZAT beschikken, welke functies het ZAT in het mbo vervult, welke partijen naast de school aan het ZAT deelnemen, welke resultaten door het ZAT volgens de school zijn behaald en hoe scholen tegen het functioneren van het ZAT aankijken.

4.1 Aantal ROC's met ZAT groeit verder

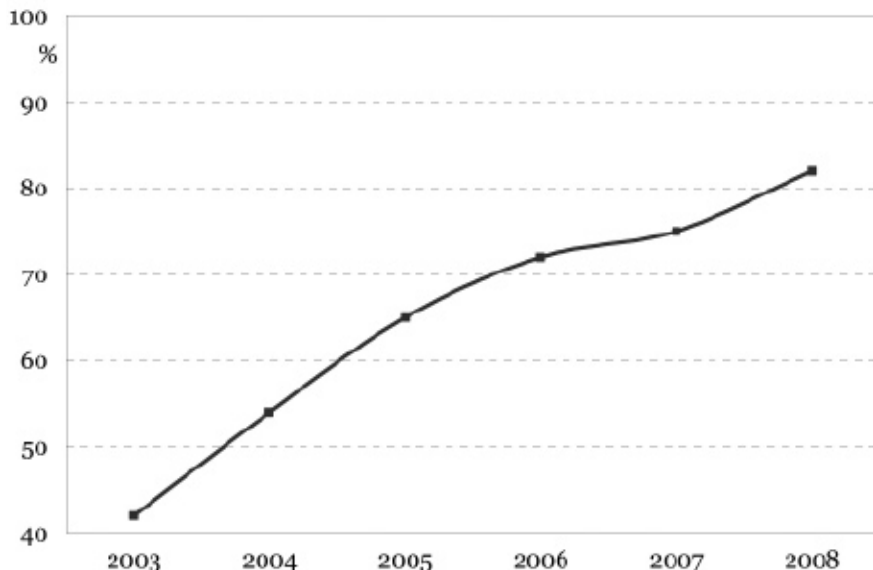
Uit de jaarlijkse inventarisatie bij alle 45 ROC's blijkt dat het percentage ROC's met een ZAT in 2008 is gegroeid tot 82%, een toename van 7% ten opzichte van een jaar daarvoor. Dit betekent dat 18% (nog) geen ZAT heeft.

In 2003 had 42% van de ROC's de beschikking over een of meer ZAT's.

Vertaald naar aantallen in 2008 hebben 37 van de 45 ROC's een of meer ZAT's en acht (nog) niet. Vijf van de acht ROC's zonder ZAT zijn bezig met de samenstelling van een ZAT.

Het mbo, en dan met name de ROC's, neemt bij de ZAT-dekking voor alle onderwijssectoren een middenpositie in. Ter vergelijking: in 2008 beschikt 95% van de schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs over een ZAT en in het primair onderwijs heeft 69% van de basisscholen toegang tot een bovenschools ZAT.

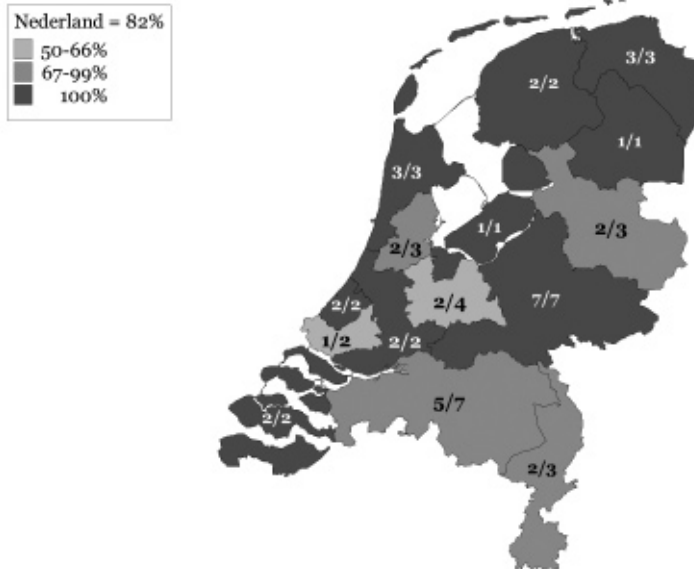
Figuur 4.1 ROC's met een of meer ZAT's, 2004-2008

Zes van iedere tien ROC's (57%) beschikken over één ZAT. Elf procent heeft er twee en veertien procent heeft er drie. De resterende 18% heeft er vier tot elf.

Als we kijken naar het dekkingspercentage ZAT's in het mbo dan treden er verschillen tussen regio's op. In negen van de vijftien jeugdzorgprovincies (dat zijn de twaalf provincies en de drie grootstedelijke regio's) hebben alle ROC's een of meer ZAT's. In 2007 gold dat voor zes van de vijftien provincies. In vier provincies heeft tweederde tot driekwart van de ROC's een ZAT en in twee provincies heeft de helft van de ROC's een ZAT. Er zijn in vergelijking met voorgaande jaren geen provincies meer met een ROC zonder ZAT.

Figuur 4.2 Dekkingsgraad 45 ROC's met ZAT naar jeugdzorgprovincies, 2008 (in aantallen en procenten)

ZAT's bij AOC's en vakscholen

In 2007 is voor het eerst vastgesteld of de AOC's over een ZAT beschikken. Dat waren er vijf van de twaalf (42%). In 2008 melden 5 van de 14 AOC's (36%) een of meer ZAT's te hebben. De overige 9 hebben geen ZAT maar allen melden wel met de oprichting bezig te zijn.

Bij de vakscholen hebben er 3 een ZAT en 6 geen ZAT. Van die 6 hebben er 2 een ZAT in voorbereiding.

De AOC's en vakscholen zonder ZAT verklaren de afwezigheid vooral doordat de voorbereiding langer duurt dan verwacht en dat hun deelnemerspopulatie uit verschillende delen van het land komt waardoor het overleg met gemeenten en externe instellingen in hun omgeving over de inzet van middelen bemoeilijkt wordt.

4.2 Feitelijk en maximaal bereik van ZAT's

In 2008 is een ZAT in een ROC actief voor gemiddeld 4100 deelnemers. Dit noemen we het potentiële bereik van het ZAT. In 2007 werd een gemiddeld potentieel bereik van 5200 deelnemers gemeten.

Het potentiële bereik varieert van 50 tot 24.000 deelnemers. De spreiding om het gemiddelde is groot vanwege de deelname van ZAT's van kleine en grote scholen aan het onderzoek. De verdeling van het aantal deelnemers over de ZAT's is zeer scheef. Een betere verdelingsmaat dan het gemiddelde bij zo'n scheve verdeling is de mediaan. De mediaan bedraagt 2500. Dit betekent dat de helft van de ZAT's een bereik van 2500 deelnemers of minder heeft. De resterende helft is actief voor meer dan 2500 deelnemers.

Als we ZAT-voorzitters vragen naar het maximale aantal deelnemers waarvoor een ZAT beschikbaar zou kunnen zijn, zien we een sterke spreiding in antwoorden optreden. Deze antwoorden hangen sterk samen met de omvang van het aantal deelnemers dat de school of vestiging bezoekt⁴. De antwoorden variëren van 40 deelnemers bij een kleine school tot 8000 deelnemers bij een grote school. Het gemiddelde bedraagt 2.474 maar de spreiding rond dit gemiddelde is groot. Ook hier geldt dat de mediaan een betere spreidingsmaat is. Deze bedraagt 1300. Dit betekent dat de helft van de ZAT-voorzitters 1300 of minder deelnemers het maximum vindt en de resterende helft van de ZAT-voorzitters 1300 of meer deelnemers aanvaardbaar acht.

In het bovenstaande hebben we alleen gekeken naar aantallen zonder rekening te houden met de probleemdruk die bij sommige groepen deelnemers groter is dan bij andere groepen deelnemers.

De ZAT-voorzitters hebben per opleidingsniveau aangegeven hoeveel deelnemers zij in het ZAT hebben besproken. Uit hun opgave blijkt dat 44% van de besproken deelnemers een opleiding volgt in niveau 1 en 35% in niveau 2. Een kleine groep (13%) is deelnemer in niveau 3-4 en bij 9% van de besproken deelnemers is het niveau onbekend.

Vergelijken we deze verdeling met de populatie van alle deelnemers bij ROC's in Nederland naar niveau dan zien we dat deelnemers uit niveau 1 en 2 sterk oververtegenwoordigd zijn in de casusbesprekingen.

4 $r=0.84$, $df=41$, $p=0.000$.

In het Nederlandse mbo volgt 4% van de 457.000 deelnemers een opleiding in niveau 1, 26% in niveau 2 en 70% in niveau 3-4 (CFI, leerlingentellingen 1 oktober 2008).

Het is duidelijk dat bij deelnemers uit niveau 1, en in minder mate deelnemers uit niveau 2, de probleemdruk aanmerkelijk groter is dan bij andere deelnemers.

Bereik ZAT's bij AOC's en vakscholen

Het potentiële bereik van een ZAT bij de AOC's en de vakschool varieert van 50 tot 1200 deelnemers. Dat zijn er gemiddeld 592, aanmerkelijk kleiner dan een doorsnee ROC. De helft van de ZAT's werkt voor 500 deelnemers of minder.

Elf ZAT's hebben een gewenst bereik opgegeven. Dat varieert van 10 tot 1200 deelnemers met een gemiddelde van 662 deelnemers. De helft zou voor 600 of minder deelnemers actief willen zijn.

4.3 Functies en administratieve organisatie ZAT

In het onderzoek is scholen een lijst van mogelijke functies van het ZAT voorged (tabel 4.3). De topdrie van functies die in (zeer) hoge mate door het ZAT worden vervuld zijn in aflopende volgorde: het verrichten van interdisciplinaire probleemanalyse van ingebrachte casussen (71%), de advisering of consultatie van docenten, mentoren en ander schoolpersoneel (66%), en de verwijzing of toeleiding van deelnemers naar een externe instelling (57%).

Daarnaast doet 32% tot 43% van de ZAT's in (zeer) hoge mate aan probleemverkenning door gesprekken en screening, bijdragen aan handelingsplannen en aan kortdurende begeleiding of hulp aan deelnemers of hun gezin. Andere functies worden minder vaak genoemd.

Tabel 4.3 Functies van het ZAT bij ROC's, 2006-2008 (in procenten)*

	2008		2007	2006
	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
interdisciplinaire probleemanalyse	23	71	75	-
advisering / consultatie schoolfunctionarissen	29	66	66	64
verwijzing / toeleiding deelnemers naar externe instelling	35	57	57	59
probleemverkenning door gesprekken en screening	34	43	43	50
bijdrage aan handelingsplannen	39	35	39	-
kortdurende begeleiding / hulp aan deelnemer of gezin	34	32	32	45
genereren inzicht hulpvragen / ondersteuningsbehoefte	37	23	27	23
(voorbereiding) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg	28	18	20	-
deskundigheidsbevordering schoolfunctionarissen	53	18	18	27
afspraken inzet prevent. activiteiten ext. instel. op school	56	17	20	-
verrichten (aanvullend) diagnostisch onderzoek	47	9	9	-
n	79	79	56	22

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007

(-) niet gevraagd in vragenlijst

In 2008 hebben 22 ZAT's enkele aanvullende vragen over mogelijke functies beantwoord. Daarvan geven er 18 (82%) aan dat zij zich bezighouden met de afstemming van (externe) hulpverlening op de onderwijszorg, waarvan 41% dat in hoge mate doet.

De ZAT's houden zich minder bezig met de (voorbereiding van) indicatiestelling voor een leerling-gebonden financiering (41%, waarvan 23% in hoge mate) en met de (voorbereiding van) indicatiestelling voor alternatieve onderwijs-zorg-trajecten (40%, waarvan 14% in hoge mate).

Administratieve en procedurele kenmerken van ZAT's

Het aantal keer dat een ZAT voor een casusbespreking bij elkaar komt, varieert van drie keer tot tien keer per jaar. Gemiddeld komt een ZAT bij ROC's zeven keer per jaar bijeen, de helft of minder vergadert zes keer per jaar.

Deelnemers worden door uiteenlopende schoolfunctionarissen en andere personen die bij de deelnemerszorg zijn betrokken aangemeld bij het ZAT. Er zijn vier functionarissen die het vaakst deelnemers naar het ZAT begeleiden:

zorgcoördinatoren, deelnemerbegeleiders, mentoren en schoolmaatschappelijk werkers van het ROC.

Een vergadering van het ZAT duurt anderhalf tot tweeënhalf uur maar de meeste ZAT's (68%) trekken er twee uur voor uit. Een kwart (27%) besteedt minder dan twee uur aan casusbesprekingen.

**Tabel 4.4 Functionarissen die deelnemers voor bespreking in ZAT inbrengen, 2008
(meer antwoorden mogelijk, n=79, in procenten)**

interne zorgcoördinator	54
deelnemerbegeleider	53
mentor	48
schoolmaatschappelijk werker aangesteld door school	41
docent	22
andere functionaris externe instelling (bureau jeugdzorg, politie, REC)	19
vertrouwenspersoon	14
orthopedagoog	13
afdelings- of jaargroep leider	10
counselor	9
loopbaanadviseur	5
leerplichtambtenaar	4
intern zorgteam	3
directielid	3
jeugdarts	1
andere functionaris	20

Voorafgaande aan de aanmelding van een deelnemer bij het ZAT vindt er een intern vooroverleg plaats, bijvoorbeeld door een intern zorgteam. In dit overleg wordt de aanmelding besproken en voorbereid. Dit gebeurt bij 68% van de ZAT's. Aan dat vooroverleg nemen vooral taakdocenten zorg en specialisten van het Servicecentrum deel.

Bij 83% van de ZAT's wordt een deelnemer schriftelijk aangemeld van wie 68% met een standaardformulier en 15% zonder. Een op de elf (9%) doet het alleen mondeling. Zes procent meldt deelnemers soms mondeling en soms schriftelijk aan.

De meeste ZAT's (92%) maken systematisch gebruik van de verslagen bij de vervolgbesprekingen. Er zijn enkele ZAT's waarbij dat niet gebeurt, omdat er geen verslagen worden gemaakt (4%) of omdat het geen regel of gewoonte is om eerdere verslagen aan te wenden voor input van de vervolgbespreking (3%).

Driekwart van de ZAT's (73%) rapporteert dat zij een beroep kunnen doen op de schoolorganisatie voor de administratieve ondersteuning bij de ZAT-administratie. De resterende 27% kan dat niet.

Protocol voor uitwisseling cliëntinformatie

Zes van iedere tien ROC's (59%) hebben schriftelijke afspraken gemaakt over de bescherming van de uitwisseling van privacygevoelige informatie over deelnemers tussen het ZAT en externe instellingen. Een derde (32%) beschikt niet over een protocol maar 14% geeft aan met de voorbereiding bezig te zijn.

Negen procent weet niet of een dergelijk protocol aanwezig is.

In 2006 had 30% van de ROC's hiervoor een protocol, in 2007 was dat 41%.

Functies en administratieve organisatie van het ZAT bij AOC's en vakschool

Er is een topdrie van functies die door het ZAT in (zeer) hoge mate worden vervuld:

- interdisciplinaire probleemanalyse (door 9 van de 16 ZAT's genoemd);
- nadere verkenning van problemen van deelnemers en ouders door middel van gesprekken en screening (6) ;
- advisering en consultatie van schoolpersoneel naar aanleiding van ingebrachte casussen (5).

Daarnaast houden ZAT's zich ook in hoge mate bezig met het opstellen van een afgestemd begeleidings- of hulpverleningsplan voor de deelnemer (4) en het verzorgen van kortdurende begeleiding of hulp aan de deelnemer en eventueel het gezin (4).

Andere functies worden minder vaak in hoge mate vervuld.

Er wordt gemiddeld 7 keer per jaar door het ZAT vergaderd. De helft vergadert 3 tot 6 keer per jaar, de resterende helft 7 tot 10 keer.

De aanmelding van deelnemers bij het ZAT gebeurt voornamelijk door de mentor (10/16), de zorgcoördinator (7/16) en de deelnemer-begeleider (7/16).

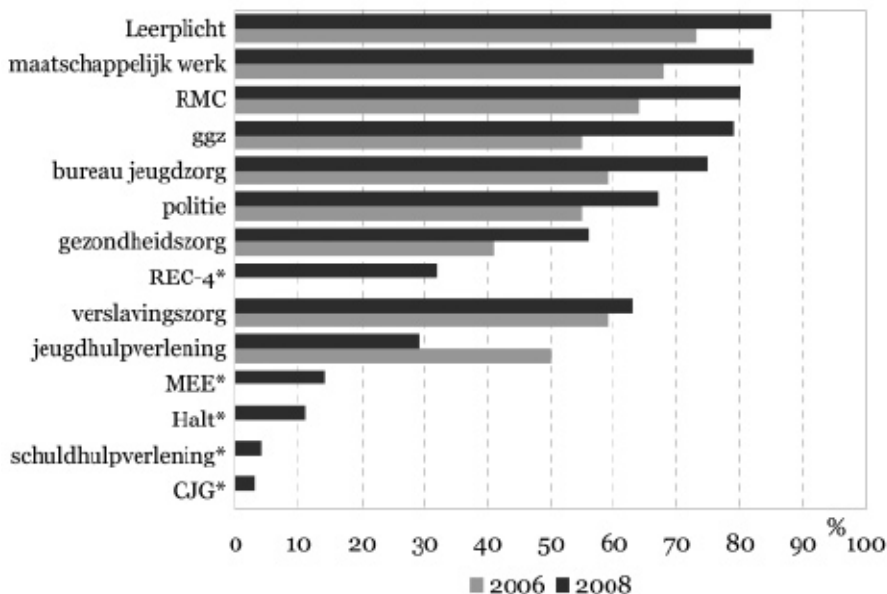
Bij 10 van de 16 ZAT's wordt een deelnemer aangemeld met een formulier, waarvan bij 7 met een standaardformulier.

De afspraken over de uitwisseling privacygevoelige informatie over deelnemers tussen het ZAT en externe instellingen zijn onvoldoende gewaarborgd. Vier ZAT's hebben een protocol voor de uitwisseling van cliëntinformatie, 8 niet en 4 weten het niet.

4.4 Deelnemers aan het ZAT

Het ZAT bestaat uit medewerkers van de school en functionarissen van externe instellingen die als partner van het ZAT optreden. Naast de medewerkers van de school zelf rekent het NJi acht partnerinstellingen tot de kerninstellingen van het ZAT in het mbo. Deze instellingen zijn: RMC, Leerplicht, maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg, REC-cluster 4, politie, de geestelijke gezondheidszorg (ggz) en de gezondheidszorg.

Figuur 4.5 Samenstelling ZAT in ROC's naar instellingen, 2006-2008 (in procenten)

(*) in 2006 niet naar gevraagd

In 75% tot 85% van de ZAT's wordt deelgenomen door: leerplichtambtenaar (85%), maatschappelijk werk (82%), RMC (80%), ggz (79%) en bureau jeugdzorg (75%). De politie participeert in 67% van de ZAT's en de gezondheidszorg bij 56%. Het speciaal onderwijs (32%) heeft de weg naar het ZAT nog niet gevonden. De verslavingszorg is in 63% van de ZAT's aanwezig.

In het algemeen meten we voor alle partijen hogere percentages dan in 2006 en 2007.

Medewerkers namens het CJG nemen aan 3% van de ZAT's deel.

Een derde van de ZAT's (32%) kan een beroep doen op de dienstverlening van het CJG. De overige ZAT's kunnen of doen dat niet, omdat 27% geen contact onderhoudt met het CJG en 41% van de ZAT's is gevestigd in een gemeente zonder CJG.

De deelnamepercentages van de externe instellingen krijgen gewicht als we kijken hoe vaak de partijen deelnemen aan de casusbesprekingen.

Gemeten naar deelnamefrequentie nemen vijf instellingen in 61% tot 77% van de ZAT's altijd deel aan de casusbesprekingen. In aflopende volgorde zijn dit het maatschappelijk werk, Leerplicht, RMC, bureau jeugdzorg en de ggz. De gezondheidszorg en politie schuiven bij respectievelijk 43% en 30% van de ZAT's altijd aan, het speciaal onderwijs bij 19%. De verslavingszorg is van alle niet-kernpartijen het vaakst aanwezig: 47% neemt altijd deel aan de besprekingen.

Ten opzichte van 2006 zijn de leerplichtambtenaar, de medewerkers van de RMC en de ggz frequenter bij de casusbesprekingen aanwezig.

Tabel 4.6 Samenstelling ZAT bij ROC's naar frequentie deelname van instellingen, 2006-2008 (in procenten)

	2008 (n=79)			2006 (n=22)		
	deel- name	altijd	op verzoek	deel- name	altijd	op verzoek
Leerplicht	85	*75	10	73	32	41
maatschappelijk werk	82	77	5	68	50	18
RMC	80	*68	11	64	36	28
ggz	*79	*61	18	55	18	37
bureau jeugdzorg	75	68	6	59	41	18
politie	67	30	37	55	14	41
jeugdgezondheidszorg	56	43	13	41	23	18
REC-4	32	19	13	-	-	-
verslavingszorg	63	47	17	59	27	32
andere jeugdhulpverleningsinstelling	29	24	5	50	27	23
MEE	14	9	5	-	-	-
Halt	11	4	8	-	-	-
schuldhulpverlening	4	2	2	-	-	-
medewerker namens CJG	3	3	0	-	-	-
andere instelling of functionaris	8	4	4	-	-	-

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

(-) niet gevraagd

Samenstelling ZAT's naar kerninstellingen

De ZAT's bij de ROC's kennen uiteenlopende samenstellingen naar kerninstellingen. In 2007 hebben we een beeld geschetst van de meest voorkomende

unieke combinaties van participerende kerninstellingen. In 2008 echter onderscheiden we inmiddels acht kerninstellingen en lijkt het ons niet zinvol om alle mogelijke combinaties te noemen. Daarom beperken we ons tot een topvijf samenstellingen waarin alleen is gekeken naar de vijf meest voorkomende kerninstellingen en laten we de minder frequent participerende kerninstellingen gezondheidszorg, speciaal onderwijs en politie buiten beschouwing. Los van de topvijf staat voorop dat de leerplichtambtenaar, de schoolmaatschappelijk werker en de medewerker van het RMC de romp van het ZAT bij het ROC vormen. Dit komt bij 57% van de ZAT's voor.

Kijken we vervolgens naar de topvijf dan nemen bij 37% van de ZAT's de vijf kerninstellingen Leerplicht, maatschappelijk werk, RMC, ggz en bureau jeugdzorg deel. Bij 10% van de ZAT's zijn er vier kerninstellingen actief en ontbreekt bureau jeugdzorg. Bij 9% ontbreekt de ggz naast de andere vier.

Tabel 4.7 Topvijf unieke samenstellingen ZAT bij ROC's naar kerninstellingen, 2008 (n=79, in procenten)

Leerplicht, maatschappelijk werk, RMC, ggz, bureau jeugdzorg	37
Leerplicht, maatschappelijk werk, RMC, ggz	10
Leerplicht, maatschappelijk werk, RMC, bureau jeugdzorg	9
Leerplicht, RMC, ggz, bureau jeugdzorg	6
maatschappelijk werk, RMC, ggz, bureau jeugdzorg	6
overige samenstellingen met kerninstelling(en)	32
totaal	100

4.5 Borging samenwerking partners in ZAT

Een minderheid van de ZAT's (38%) heeft afspraken over de onderlinge samenwerking tussen de partijen in het ZAT in een convenant vastgelegd. Dat was in 2007 ook zo. Een groep van gelijke omvang (39%) heeft het niet gedaan en 23% van de respondenten weet het niet.

Van de ZAT's die een convenant anders dan het modelconvenant van het NJi hanteren, rapporteert 85% dat daarin de missie en/of doelstellingen van het ZAT zijn vastgelegd én ook de afspraken met de deelnemende partijen. In 90% van de afspraken zijn de deelnemende partijen vermeld en in 65% van de afspraken dat er overleg wordt gevoerd over de afstemming van het beleid tussen de deelnemende partijen van het ZAT.

De inzet van instellingen in het ZAT is door 41% van de ZAT's met de meeste tot alle externe partijen vastgelegd. Bij 9% is dat met een minderheid geregeld en bij 32% in zijn geheel niet. Een vijfde van de respondenten (18%) heeft geen zicht op deze afspraken en weet het niet.

Tussen 73% en 85% van de deelnemende instellingen hebben met het ZAT afspraken gemaakt over hun deelname. Partijen in het ZAT maken mondelinge of schriftelijke afspraken. Het percentage schriftelijke afspraken varieert voor de verschillende partijen van 34% tot 54%. Het maatschappelijk werk, de ggz, de verslavingszorg en de gezondheidszorg leggen hun deelname van alle partijen het vaakst vast in een overeenkomst.

Tabel 4.8 Formalisering samenwerking ZAT bij ROC's naar regeling (schriftelijk of mondeling) en deelnemers, 2008 (in procenten)*

	totaal	schriftelijk	mondeling	n
maatschappelijk werk	85	54	31	65
ggz	76	48	27	62
verslavingszorg	76	48	28	50
gezondheidszorg	75	48	27	44
bureau jeugdzorg	73	46	27	59
Leerplicht	85	43	42	67
REC-4	84	40	44	25
RMC	79	38	41	63
politie	74	34	40	53

(*) alleen instellingen met n>20

Financiering van externe instellingen in het ZAT

Een kleine groep ROC's (10%) meldt dat de inzet van sommige externe instellingen door de school wordt betaald. Tweederde (68%) zegt van niet en de rest (22%) weet het niet.

In voorkomende gevallen gaat het om de inzet van de jeugdgezondheidszorg, het algemeen maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de ggz (elk door 3% van de scholen gefinancierd) en het schoolmaatschappelijk werk, RMC en de verslavingszorg (elk door 1% gefinancierd).

Deelnemers aan het ZAT bij AOC's en vakschool

Zes kerninstellingen participeren in 8 tot 14 van de 16 ZAT's. Het zijn in aflopende volgorde:

Leerplicht, maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg, bureau jeugdzorg, RMC en politie.

De leerplichtambtenaar en de maatschappelijk werker zijn het vaakst bij de casusbesprekingen aanwezig (bij 10 van de 16 ZAT's).

De ZAT's bij de AOC's en vakscholen maken in beperkte mate schriftelijke afspraken over de samenwerking met externe instellingen.

Van de 16 ZAT's rapporteren er 5 dat zij met een of meer partijen de samenwerking in een document hebben vastgelegd.

Deelnemers ZAT bij AOC's en vakschool naar deelnamefrequentie, 2008 (in aantallen, n=16)

	deelname	altijd	op verzoek
Leerplicht	14	10	4
maatschappelijk werk	12	10	2
jeugdgezondheidszorg	11	8	3
bureau jeugdzorg	9	7	2
RMC	9	6	3
politie	8	4	4
ggz	7	3	4
REC-4	5	1	4
verslavingszorg	3	3	0
andere jeugdhulpverleningsinstelling	3	1	2
Halt	3	1	2
MEE	1	1	0
medewerker namens CJG	0	0	0
schuldhulpverlening	0	0	0
andere instelling of functionaris (orthopedagoog)	4	4	0

4.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT

In deze paragraaf gaan we in op het functioneren van het ZAT. De ZAT-voorzitters konden een algemeen oordeel over hun ZAT geven en daarnaast een lijst van uiteenlopende aspecten van het functioneren van het ZAT beoordelen.

Het algemene oordeel van scholen over het ZAT is evenals in 2007, uitgedrukt in een rapportcijfer, gemiddeld 7,2 (n=75). De rapportcijfers variëren van vier tot negen; 40% geeft een zeven (ook het meest gegeven cijfer) en 39% een acht.

Op een lijst van zeventien aspecten van het functioneren van het ZAT zijn er twee, de expertise van de deelnemende partijen van het ZAT (89%) en de samenwerking tussen de leden van het ZAT (84%), die het best worden beoordeeld. Dit was ook in 2007 zo.

In 2008 worden daarnaast elf andere aspecten van het functioneren door 54% tot 79% van de ZAT als (zeer) goed beoordeeld. Vier aspecten zijn door een minderheid positief beoordeeld.

Tabel 4.9 Oordeel van ROC's over functioneren ZAT, 2008 (in procenten, n=79)

	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	geen oordeel
expertise van deelnemers	0	6	89	5
samenwerking tussen deelnemers	0	11	84	5
voorzitterschap	2	9	79	10
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	0	20	75	5
nakomen van afspraken	0	22	73	5
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	1	17	72	10
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	3	20	68	9
hulpverleningscapaciteiten van functionarissen in het ZAT	1	24	62	13
afstemming met externe instellingen	1	34	58	6
helderheid procedures en afspraken	1	35	56	8
kwaliteit van de ZAT-administratie	2	25	54	18
duidelijkheid rond dossiergebruik (privacy)	5	30	54	10
snelheid van handelen	1	39	54	5
randvoorwaarden voor functioneren	11	32	49	8
adequate consultatiemogelijkheden voor docenten	1	46	39	14
inbedding in structuur van interne deelnemerszorg op school	15	46	32	7
tijdige verwijzing van deelnemers	23	42	24	11

Aanknopingspunten voor kwaliteitsverbetering functioneren van ZAT's

De beoordeling van het eigen functioneren levert ook enkele verbeterpunten op. Aspecten die door minimaal 25% van de respondenten worden beoordeeld met 'gaat wel' en de aspecten die door minimaal 10% met 'zeer slecht tot slecht' hieronder nog eens op een rij gezet. Daaronder bevinden zich ook elementen die bij een meerderheid van de ZAT's in de dagelijkse praktijk juist positief worden beoordeeld.

Elementen van het functioneren van het ZAT die voor verbetering in aanmerking komen zijn:

- afstemming met externe instellingen;
- helderheid procedures en afspraken;
- kwaliteit van de ZAT-administratie;
- duidelijkheid rond dossiergebruik (privacy);
- snelheid van handelen;
- randvoorwaarden voor functioneren;
- adequate consultatiemogelijkheden voor docenten;
- inbedding in structuur van interne deelnemerszorg op school;
- tijdige verwijzing van deelnemers.

In dat rijtje vallen twee elementen sterk op: de slechte of matige inbedding van het ZAT in de structuur van de interne deelnemerszorg op school en de slechte of matige tijdigheid waarmee deelnemers worden verwezen naar het ZAT.

Daarnaast verdienen de adequate consultatiemogelijkheden die ZAT's voor docenten kunnen bieden en de randvoorwaarden waaronder ZAT's functioneren ook aandacht.

Evaluatie van werkprocessen

Acht van iedere tien ZAT's (84%) evalueren hun werkprocessen. Bij de meeste ZAT's gebeurt dat regelmatig (56%) en bij de rest (28%) incidenteel. Bij 14% worden werkprocessen niet geëvalueerd en 2% weet het niet of dat gebeurt. Van de ZAT's die hun werkprocessen evalueren gebruikt 89% de uitkomsten ook weer als input voor de bijstelling van de werkprocessen.

Beoordeling van het functioneren van het ZAT bij AOC's en vakschool

Het algemene oordeel over het functioneren van het ZAT, uitgedrukt in een rapportcijfer, is gemiddeld 7,2 (n=16). De rapportcijfers variëren van vijf tot negen; 6 geven een zeven en nog eens 6 een acht.

Drie onderdelen van het functioneren worden door 14 of 15 ZAT's als (zeer) goed beoordeeld. Het betreft: de samenwerking tussen deelnemers aan het ZAT, een duidelijke verslaglegging van de ZAT-afspraken en de expertise van de deelnemende partijen.

Maar ook het voorzitterschap, het aantal deelnemende instellingen in relatie tot de effectiviteit, de structuur en planmatig verloop van het casusoverleg en de kwaliteit van de ZAT-administratie scoren hoog volgens 12 tot 13 ZAT's.

Vier aspecten van het functioneren waarover minimaal 7 ZAT's zeggen dat het wel gaat of slecht is verdienen aandacht. Het betreft de adequate consultatiemogelijkheden voor docenten (10/16), de duidelijkheid rond het dossiergebruik in termen van privacy (8/16), de snelheid waarmee door het ZAT wordt gehandeld (7/16) en de tijdige verwijzing van deelnemers naar het ZAT (7/16).

Veertien ZAT's evalueren het functioneren van het ZAT waarvan 9 regelmatig. Twee doen het niet.

Tabel 4.9 Oordeel van AOC's en vakschool over functioneren ZAT, 2008 (in aantallen, n=16)

	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	geen oordeel
samenwerking tussen deelnemers	0	1	15	0
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	0	1	15	0
expertise van deelnemers	1	1	14	0
voorzitterschap	0	2	13	1
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	1	1	13	1
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	0	4	12	0
kwaliteit van de ZAT-administratie	0	2	12	2
nakomen van afspraken	0	5	11	0
helderheid procedures en afspraken	2	4	10	0
inbedding in structuur van interne deelnemerszorg op school	1	3	10	2
snelheid van handelen	0	7	9	0
tijdige verwijzing van deelnemers	0	7	9	0
hulpverleningscapaciteiten van functionarissen in het ZAT	1	4	9	2
afstemming met externe instellingen	2	2	9	3
duidelijkheid rond dossiergebruik (privacy)	2	6	8	0
randvoorwaarden voor functioneren	1	4	8	3
adequate consultatiemogelijkheden voor docenten	1	9	5	1

4.7 Gepercipieerde resultaten van het ZAT

Het thema van deze paragraaf omvat de resultaten die de ZAT's behalen. ZAT-voorzitters konden net als bij het functioneren een algemeen oordeel over hun ZAT geven en daarnaast voor afzonderlijke resultaatgebieden een beoordeling maken. Het gaat dus om gepercipieerde resultaten.

Het algemene oordeel over de behaalde resultaten van het ZAT, uitgedrukt in een rapportcijfer, is gemiddeld 6,9 (n=75). De rapportcijfers variëren van vier tot negen; 51% geeft een zeven en 21% een acht.

In 2008 behalen de ZAT's naar het oordeel van een meerderheid van de scholen in (zeer) hoge mate resultaten bij:

- betere samenwerking tussen school en externe instellingen bij hulpverlening (79%);
- meer verdieping en verbreding in de probleemstelling van de besproken deelnemers (67%);
- meer doeltreffende aanpak van problemen (63%);
- sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp (60%).

Deze topvier is niet gewijzigd in vergelijking met 2007.

Bij zes resultaatgebieden worden door een meerderheid van de ZAT's naar eigen zeggen in enige mate resultaten geboekt. Op vier resultaatgebieden worden volgens 10% tot 25% van de ZAT's geen resultaten geboekt.

De vier resultaatgebieden betreffen:

- vermindering van problematisch gedrag van deelnemers (25%);
- betere terugrapportage vanuit externe partijen naar het ZAT (20%);
- meer planmatig handelen in de psychosociale begeleiding door het ZAT (15%);
- vermindering van het aantal voortijdige schoolverlaters (10%).

Tabel 4.10 Gepercipieerde resultaten ZAT's naar resultaatgebieden, 2008 (in procenten, n=79)

	geen	enige mate	(zeer) hoge mate	geen oordeel
betere samenwerking tussen school en externe instellingen	1	18	79	3
meer verdieping en verbreding in de probleemstelling	3	25	67	5
meer doeltreffende aanpak van problemen	1	30	63	5
sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp	3	35	60	3
meer planmatig handelen in de psychosociale begeleiding	15	38	42	5
betere ondersteuning docenten en mentoren in de omgang met deelnemers met problemen	5	58	32	5
betere terugrapportage vanuit externe partijen	20	52	24	4
verbeteren welbevinden van deelnemers met problemen	4	65	22	9
vermindering van aantal voortijdige schoolverlaters	10	56	14	20
verbeteren leerprestaties van deelnemers met problemen	8	62	13	18
vermindering van problematisch gedrag van deelnemers	25	56	8	11

Evaluatie van resultaten

Een ruime meerderheid van de ZAT's (82%) evalueert de resultaten die het ZAT behaald. Daarvan doet 65% dat regelmatig en 17% incidenteel. Veertien procent evalueert niet en 4% weet het niet.

Driekwart van de ZAT's (75%) gebruikt de uitkomsten voor eventuele bijstelling van het beleid.

Gepercipieerde resultaten van het ZAT bij AOC's en vakschool

Het algemene oordeel over de gepercipieerde resultaten van het ZAT, uitgedrukt in een rapportcijfer, is gemiddeld 6,8 (n=16). De rapportcijfers variëren van drie tot negen. Het meest gegeven cijfer is een zeven (8/16).

ZAT's noemen vier resultaatgebieden waarop volgens een meerderheid in (zeer) hoge mate resultaten worden geboekt: meer doeltreffende aanpak van problemen (12/16), betere samenwerking tussen school en externe instellingen (11/16), meer verdieping en verbreding in de probleemstelling (11/16) en het sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp (10/16)

Veertien ZAT's evalueren de resultaten van het ZAT waarvan 10 regelmatig. Twee doen het niet.

Tabel 4.10 Gepercipieerde resultaten ZAT's bij AOC's en vakschool naar resultaatgebieden, 2008 (in aantallen, n=16)

	geen	enige mate	(zeer) hoge mate	geen oordeel
meer doeltreffende aanpak van problemen	1	3	12	0
betere samenwerking tussen school en externe instellingen	0	5	11	0
meer verdieping en verbreding in de probleemstelling	0	5	11	0
sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp	0	6	10	0
betere ondersteuning docenten en mentoren in de omgang met deelnemers met problemen	3	7	6	0
verbeteren welbevinden van deelnemers met problemen	0	11	5	0
betere terugrapportage vanuit externe partijen	4	8	4	0
meer planmatig handelen in de psychosociale begeleiding	3	9	3	1
verbeteren leerprestaties van deelnemers met problemen	1	13	2	0
vermindering van aantal voortijdige schoolverlaters	3	10	2	1
vermindering van problematisch gedrag van deelnemers	3	10	2	1

4.8 Mbo-instellingen zonder ZAT

In de vragenlijst is ROC's zonder ZAT de vraag voorgelegd waarom zij (nog) niet over een ZAT beschikken. Deze vraag is door zes ROC's beantwoord. Voor twee van de zes ROC's heeft de interne deelnemerszorg volstaan. Toch heeft een van deze twee ROC's besloten een ZAT op te richten. Het andere ROC heeft geen behoefte aan een ZAT.

Twee ROC's geven (ook) aan dat belangrijke externe instellingen onvoldoende (financiële) middelen hebben om regelmatig te participeren in het ZAT. Daarnaast melden (ook) twee ROC's dat het samenstellen van een ZAT langer duurt dan verwacht, zeker als externe instellingen niet snel bereid zijn mee te werken.

Samenwerking met externe instellingen

De zes ROC's zonder ZAT werken samen met externe instellingen op het gebied van zorg, welzijn, veiligheid, leerplicht en toeleiding naar de arbeidsmarkt. In welke mate dat gebeurt staat in de onderstaande tabel vermeld.

Er bestaan bij vier tot zes van de zes ROC's zonder ZAT samenwerkingsrelaties met de leerplichtambtenaar, het maatschappelijk werk, RMC, bureau jeugdzorg, REC-4 en de (jeugd-)ggz, schuldhulpverlening, politie, verslavingszorg en schuldhulpverlening. Met andere instellingen, waaronder de (jeugd)gezondheidszorg, wordt minder vaak (een tot drie) samengewerkt.

Met uitzondering van de Leerplicht en het speciaal onderwijs is de samenwerking bij hooguit de helft van de partijen in een schriftelijk document vastgelegd.

Tabel 4.11 Samenwerking tussen ROC's zonder ZAT en externe instellingen en schriftelijke formalisering samenwerking , 2008 (n=6, in aantallen)

	samenwerking	borging
Leerplicht	6	4
maatschappelijk werk	6	2
RMC	6	3
bureau jeugdzorg	6	2
REC-4	6	4
(jeugd-)ggz	5	2
schuldhulpverlening	4	1
politie	4	0
verslavingszorg	4	1
schuldhulpverlening	4	1
(jeugd-)gezondheidszorg	3	0
medewerker namens CJG	3	1
andere jeugdhulpverleningsinstelling	1	1
MEE	1	0

Bijlage Betrouwbaarheidsmarges

Het is gebruikelijk bij enquêteonderzoek betrouwbaarheidsmarges aan te geven. In de volgende tabel zijn deze marges voor een aantal relevante getallen aangegeven. De afwijkingsmarges gelden voor een normale verdeling en een betrouwbaarheid van 95%.

Wat betekent dit? Bij een totaal van 100 respondenten van wie 25% ja zegt op de vraag “Bent u het hiermee eens?”, (zie grijsgekleurde cel in tabel) ligt dit percentage in 95% van de gevallen in werkelijkheid tussen 16,1% en 33,9%.

Hoe groter de steekproef, hoe kleiner de marges. Genoemde marges gelden bij benadering.

Tabel A 95%-Betrouwbaarheidsmarges bij gegeven absoluut aantal en percentage

	percentage in tabel			
	5% ja	10% ja	25% ja	50% ja
subtotaal in tabel	95% nee	90% nee	75% nee	50% nee
50	7,1	9,3	12,8	14,5
100	4,9	6,4	8,9	10,2

Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei-problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Met vragen over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen kunt u op werkdagen van 9 tot 13 uur terecht bij onze Infolijn, telefoon (030) 230 65 64 of via e-mail info@nji.nl. Voor de meest actuele informatie: www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale Nieuwsbrief Jeugd. Kijk voor meer informatie op onze website: www.nji.nl.

